

ESGLÉSIES DEL BAIX EMPORDÀ

JOSEP M. MARQUÈS

Amb el present recull de notícies ens proposem bàsicament de donar a conèixer en forma analítica dades sobre l'evolució dels edificis religiosos del Baix Empordà que hem trobat a l'Arxiu Diocesà de Girona. Les esglésies parroquials i les ermites depenien financera-ment de les comunitats locals, i per això només calia recorre a l'autoritat diocesana quan hom es proposava de modificar un temple consagrat, o bé quan el finançament de certes despeses implicava privilegis especials, com el de pescar en dia de festa, per a les parròquies costaneres, o la venda de ciris en altres. Cal advertir que la nostra documentació és molt escassa per a l'època de major activitat constructiva, el segle XVIII; caldrà investigar-la en altres fons documentals. A més, les dades que es poden obtenir sobre esglésies dependents de religiosos en fonts diocesanes són molt limitades. Tot i això, creiem que el conjunt d'informacions que hem reunit és prou ric per esdevenir útil no sols per a la història de les parròquies, sinó també de l'arquitectura i de la construcció. Estem persuadits que el treball que s'ha fet darrerament, de restauració i catalogació de monuments no ha anat acompanyat d'un esforç suficient en vista a documentar-los.

Oferim, al costat de notícies que versen directament sobre construccions i modificacions, altres informacions sobre campanes, tom-

bes, retaules i orfebreria. Observem generalment l'ordre cronològic, amb alguna excepció, per agrupar notícies similars.

Hem acompanyat les dades arxivístiques, quan s'escau, amb la notícia dels primers esments de cada temple, acompanyada de la font, per cooperar així a l'estudi del procés de parroquialització del territori, i per precisar l'estatut eclesiàstic -ermita, sufragània o parroquial- de les esglésies. La publicació recent de documents dispersos, i el fet que alguns romanguin encara inèdits, tot i la seva antigor, ens sembla que justifiquen la inclusió d'aquestes dades.

L'ordenació alfabètica que seguim és per parròquies, apropiada per destacar la subordinació eclesial d'ermites i altres temples a la institució parroquial.

Sigles:

Abadal = R. D'ABADAL, *Catalunya Carolíngia*, t II.

Alturo = J. ALTURO I PERUCHO, *L'arxiu antic de Santa Anna*, Barcelona, 1985.

AME = J. BADIA HOMS, *L'arquitectura medieval de l'Empordà. I. Baix Empordà*, Girona, 1977.

Amer = E. PRUFENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, ed. Josep M. Marquès, Barcelona, 1995.

Blanco = Joan BLANCO DE LA LAMA, *El monestir de Sant Feliu de Guíxols (segles X-XI). La formació del domini*. Sant Feliu de Guíxols, 1991.

CC = J. M. MARQUÈS, *Cartoral dit de Carlemany*, Barcelona, 1993.

CR = *Catalunya Romànica*, t. VIII, Barcelona, 1989.

D = ADG, Dotalies de beneficis.

Delmes = Josep M. MARQUÈS, *Arxiu Diocesà de Girona. Escripcions de delmes (c. 5, núms. 6 i 24)*, Girona 1994, autoedició.

EBE, *Estudis del Baix Empordà*, Sant Feliu de Guíxols. 1981 ss.

EP = Lluís ESTEVA I CRUAÑAS - Lluís PALLI I BUXÓ, *Els llocs de la Vall d'Aro, Gissalis i el monestir guixolenc (881-1199)*, Sant Feliu de Guíxols. 1995.

G = ADG, *Notularum*.

M = ADG, Manuals.

Martí = R. MARTÍ, *Els inicis de l'organització feudal de la producció al bisbat de Girona (Col·lecció diplomàtica de la seu, anys 817-100)*, tesi doctoral de la Universitat Autònoma de Barcelona, inèdita.

MC = J. MARQUÈS CASANOVAS, *Catálogo monumental de la provincia de Gerona. Fasc. V. La comarca del Bajo Ampurdán*, Girona, 1978.

Ordeig I = R. ORDEIG, "Inventari de les actes de consagració i dotació de les esglésies catalanes", set lliuraments dins *Revista Catalana de Teologia*, 1979 a 1991.

Ordeig, Dotalies = R. ORDEIG, *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, I, Vic, 1993.

PA = ADG, Pia Amoina.

PM = J. M. MARQUÈS, *Pergamins de la Mitra (891-1687) Arxiu diocesà de Girona*, Girona, 1984.

Q = ADG, Llicències de demanar caritat, o qüestionaris.

R = ADG, Registres

RC = ADG, cartoral de Rúbriques Vermelles.

Rius = J. Rius, "Cartes antigues de Sant Martí Sacosta", dins *Analecta Sacra Tarracensis* 4 (1928) 343-394.

U = ADG, Lletres.

Albons, Sant Cugat. Citada el 983 (Martí, 113).

Guillem de Cassà fundà un benefici a l'altar de Santa Maria, 1212, (PA, Testaments, 9). Llicència de sepultura a Huguet, fill de Bernat Guillem de Foixà, 1362 (U-43, f 150). Llic. a Pere Pedrola, pagès, de tenir tomba davant l'altar del Roser, 1631 (R 1630-1), f 156v. Llic. a Francesc de Vallgornera i de Senjust, senyor del lloc, de tenir tribuna a l'església, 1652 (R 1650-3, f 181v). Benediccions de campanes, 1631 (R 1631-2, f 101) i 1664 (R 1663-4, f 112). Llicència de posar al culte una relíquia de Santa Coloma, donada per Jeroni de Vallgornera, 1688 (R 1685-8, f 182. Llic. de traslladar l'altar major i ampliar el temple, 1730 (R 1728-32, f 144v).

Bibl.: AME, 87-88; CR VIII, 161-163 (assenyala com a primer esment el 1279).

Sant Grau, ermita, possiblement dedicada abans a Sant Menna.

Llicència de canviar de lloc l'altar de la capella de Sant Menna del terme, 1348 (U-11, f 26v). Llic. de binar per celebrar missa a Sant Grau, 1359 (U-36, f 74). Llicència de demanar caritat, 1372 (Q 1, f 38); altra concedida a Antoni Gil, donat, 1472 (Q 5, f 97). Hom troba llicències a diverses persones per fer d'ermitans, dels segles XVII-XVIII.

Bibl.: AME, 88; CR VIII, 163-164 (recorda l'existència d'un topònim referit a Sant Menna).

Begur, Sant Pere. Citada com a terme delmer el 1199 (Alturo, 637).

D'acord amb les dades que oferim, l'església actual fou bastida en la seva major part entre 1600 i 1624.

Llicència d'obrir el mur del temple, per fer un altar de Sant Antoni, 1399 (U-88, f 20v). Llic. d'edificar capella del Roser, que sufraga Miquel Arbonés, mercader del lloc, 1587 (R 1586-9, f 120); llic. de beneir-la, (ibid., f 185v). Llicència de fer sagristia, 1600 (U-216, f 2). Llicència d'ampliar l'església, 1600 (R 1599-1600, f 108v). Llicència de pescar a aquest fi, 1600, (R 1600-01, f 91v). Llicència d'ampliar l'església, fent quatre capelles, dues a cada banda, i sagristia a orient, 1607 (U-219, f 21 = R 1607-8, f 117). Hom autoritzà a pescar les tardes dels diumenges per sufragar l'obra, 1610 (U-220, f 78 = R 1809-10, f 78), 1612 (R 1612-13, f 4v); 1613 (R 1612-13, f 150); 1614 (R 1613-4, f 190), 1615, amb notícia de que les obres ultrapassaven el cost de 3.000 lliures, (R 1615-6, f 96). Llicència de beneir l'altar major, el de Santa Maria, situat a la dreta, i el dels sants Cosme i Damià, situat a l'esquerra, 1616 (R 1616-7, f 62). Llicència de beneir les capelles del Roser, Santa Cristina i la Puríssima Sang, 1624 (R 1624-5, f 97). Llicència de beneir la capella del Roser, renovada, 1637 (R 1636-7, f 142). Llic. d'ampliar el cementiri, 1638 (R 1637-8, f 141); altra semblant, motivada pel fet d'haver estat empetitit en ampliar l'església, 1669 (R 1668-9, f 181). Llicència de vendre censals per pagar les despeses de construcció de la parroquial, 1671 (R 1670-1, f 177). Campanes, 1598 (R 1596-9, f 127v); 1678 (R 1675-8, f 274); 1740 (R 179-40, f 88v). Llicència d'enterrar dins l'església a Josep Puig, pescador, 1745 (R 1743-5, f 127v).

Bibl.: AME, 94; CR VIII, 87.

Santa Reparada, ermita. Citada el 889 (Abadal, II, 113-115), com a "domus" no lluny de Pals.

Llicència de demanar caritat per reparar l'edifici i per fer un retaule, 1374 (Q 1, f 64); per a l'ornament, 1445 (Q 4, f 26rv); per a un retaule, 1449 (Q 4, f 79v); per a una campana, 1472 (Q 5, f 70). Llicències de 1472 a 1482, concedides a Guerau Costa, donat de la capella, (Quesitòries). Llicència d'ampliar la capella per la part de sol ixent, 1639 (R 1637-9, f 167); llic. de beneir l'ampliació, 1643 (R 1643-4, f 102v).

BIBL.: J. VAQUER, *Santa Reparada i Begur*, Begur 1989. CR VIII, 87.

Sant Ramon, ermita, bastida el 1605.

Llicència de beneir la capella de Santa Maria de la Pietat, edificada pels jurats al lloc dit Mirador de Begur, 1605 (U-218, f 48v i 61 = R 1605-6, f 127). El canvi de títol s'esdevingué el s. XVII, en relació amb l'ús d'invocar la protecció de Sant Ramon de Penyafort en ocasió de pedregades.

BIBL.: J. VAQUER, *La capella de Sant Ramon*, Begur, 1989.

Bellcaire, Sant Joan. Citada el 1002 (CC 70).

Llicència de fer nova església parroquial, atesa la insuficiència de l'antiga, 1651 (R 1650-3, f 151). Llicència de portar el Santíssim de l'església vella a la nova, 1657 (R 1654-8, f 271). Campanes, 1594 (R 1589-96, f 179v); 1740 (R 1739-43), f 55. Llic. de vendre ciris per fer bordons de plata, 1613 (R 1613-4, f 99). Llicències de sepultura a Joan Mir, prev., 1630 (R 1630-1, f 70v); a Narcís Albert, prev., 176 (R-1760-6, f 46v). Llic. de beneir la capella de Sant Joan, 1657 (R 1654-8, f 241v).

Bibl.: Revista de Girona 20 (1962), 75-76; AME, 99-100 i 102; CR VIII, 169-174.

Santa Maria del castell, bastida poc abans de 1309.

En el testament del comte Ponç Hug V d'Empúries, 1309, consta que ell la féu edificar i hi dotà diversos beneficis (CC, núm. 542). El bisbe, atès que el comte ha instituit vuit beneficis a la capella, confirma la institució, 1323 (G-4, f 30). Té un prior, un escolà i quatre porcioners, 1405 (U-105, f 15v). Llicència de demanar caritat per a la reparació de la capella "del priorat", 1460 (U-181, f 70).

Bibl.: AME, 102.

Sant Cristòfol, ermita.

Llicència de demanar caritat, 1373 (Q 1, f 53). Trasllat a la parroquial, 1418 (U-118, f 16; nova llicència de trasllat, 1455 (U-156, f 11). El trasllat era realitzat el mateix any (U-156, f 11).

Santa Maria del Palau, de Sobrestany, ermita citada el 1234 (PM, 155).

És seu d'una confraria, 1347 (U-11, f 129v). Hom autoritza el culte en aquesta capella, del terme de Torroella i parròquia de Bellcaire, en ocasió d'un entredit, 1356 (U-27, f 159v). Llicència a Bernat Guilló, cirurgià de Torroella, de fer casa al solar de la capella derruïda, 1720 (R 1716-21, f 221, reiterada R 1732-39, f 211).

Bibl.: CR VIII, 325-326.

Belllloc, Santa Maria. Documentada el 1064 amb el nom de Santa Maria de Filafams (Blanco, 8), fou unida a Santa Cristina d'Aro el 1491, i se n'independitzà el 1786.

Llicència per demanar caritat, a fi de restaurar els altars de Santa Maria, Sant Miquel i Santa Cecília, i la mateixa església, que amenaça ruina, i de treballar-hi en diumenge, 1365 (U-54, f 21). Demolició parcial del temple, 1486 (U-174, f 85).

Revista de Girona 20 (1962), 77-78; AME, 376; CR VIII, 308-310. Ll. ESTEVA, *Bell-lloc d'Aro. Restauració de l'església (1959-1962) i excavacions efectuades (1982-1986)*, dins EBE 9 (1990) 63-114. EP, 112-114, sosté la identificació entre la parròquia de Bell-lloc i l'església de "Sant Esteve sota el terme de Romanyà", cit. el 939, que podria haver estat Sant Esteve de l'actual terme de Calonge.

La Bisbal, Santa Maria. Cit. el 886 (CC 11) i 891 (PM 2). Consagrada el 904 (Ordeig Dotalies, 29), amb altars dels sants Maria, Miquel i Joan Baptista, que existien durant el s. XIV.

Ordre a Joan Teuler, que té llicència de forn per fer teules per a l'església, de no fer-ne per ningú més, 1346 (U-10, f 48v). Llic. demanar caritat per la nova església que s'ha començat després d'enrunar l'antiga, 1354 (U-23, f 86). Llicència de demanar caritat per a la construcció, 1375 (Q 1, f 66). Se separin els bancs dels homes i de les dones, 1381 (U-71, f 434). Llicència de demanar per al nou altar dels sants Blai i Apol.lònia, 1453 (Q 4, f 114v-115). Llicència a Miquel Barrot, apotecari, per edificar capella de Sant Josep, 1524 (U-191, f 57). Llicència de beneir la capella del Roser, edificada per Helena Torroella i d'Agullana, 1602 (U-217, f 13 = R 1602-3 f 112). Llic. d'aplicar certes almoines a la compra d'un nou orgue, 1615 (R 1615-6, f 98). Llicència de beneir la capella de Santa Teresa, construïda pel Dr. Francesc Marçal, jurista, 1619 (U-224, f 164 = R 1619-20, f 74v). Llicència de beneir la capella de Santa Maria i els Apòstols, edificada per la comunitat de preveres i les administradores de la confraria de les dones, 1620 (U-224, s.f. = R 1619-20, f 140). Comissió per beneir la capella de Sant Josep i els Quatre Màrtirs, que ha estat ampliada, 1621 (R 1620-1, f 164). Llicència d'enderrocar una volta, dita "església vella", situada a l'esquerra de l'altar major, per fer sagristia, 1635 (R 1635-6, f 89). Llicència a Pere Solers, prev., de tenir tomba a la capella de Sant Antoni de Pàdua, on es proposa de fer un retaule, 1732 (P 119, f 248).

Bibl.: AME, 110. MC, p. 98 indica que hom començà l'església actual abans del 1691, i que en aquesta data es contractà amb Miquel Perelló la construcció del retaule major. La façana s'acabà el 1757. El retaule actual, dissenyat per l'arquitecte Pelai Martínez, fou beneït el 1953, i és presidit per una imatge de l'Assumpció, obra de Llorenç Cairó (MC, 110-111).

Santa Anna del castell

El bisbe dotà el benefici de Santa Anna en un altar de la capella, bastit a despeses seves, 1341 (G-15, f 71v). En la visita de 1511, aquest és l'únic altar, i en les anteriors, hom no visità la capella.

Bibl.: CR VIII, 178 (Suposa que havia estat dedicada a Sant Miquel).

Sant Sebastià, convent. Iniciat el 1580.

Llic. de pescar en diumenge, de Pals a Torroella, per acabar el convent franciscà de la Bisbal, 1591 (R 1589-96, f 116v). Llic. de beneir una llàntia, 1600 (R 1600-01, f 85). Llicència de posar una creu al capdamunt del passeig dels xiprers, 1632 (R 1631-2, f 150).

Bibl.: AME, 110. J. FOGUET, *El convento de San Sebastián de la Bisbal*, Vic, 1908. L'església fou allargada el 1791 (MC, p. 94).

***La Pietat*, capella, bastida el 1576.**

Llicència de beneir la capella, recentment edificada, 1576 (U-208, f 19v). Jubileu a la capella, 1669 (R 1668-9, f 221).

Bibl.: AME, 110. MC p. 101 informa sobre una ampliació, esdevinguda el 1783.

***Els Dolors*, capella, bastida el 1726.**

Llicència de bastir capella dels Dolors a la Bisbal, al carrer de Sant Ramon, fora del portal dels Tints, 1726 (R 1722-8, f 232).

***L'Anunciació*, capella del mas Vilosa, bastida el 1723.**

Llicència a Benet Vilosa, de construir capella de l'Anunciació prop de casa Vilosa, 1723 (R 1722-8, f 140).

Calonge, Sant Martí. Documentada el 945 (CC 45). Consagrada el 1423 (ADG, *Manuale Itinerum* 1419-1427, f 210). Construcció bàsicament del s. XVIII.

Als prohoms: atès que els altars de Santa Maria, Sant Miquel i Sant Daniel són tan pròxims que no s'hi pot posar retaule, tenen llicència per canviar-los de lloc, 1418 (U-118, f 68v). Llicència a Galceran de Cruïlles, senyor del lloc, per obrir una finestra de sis pans d'ample i quatre d'alt, per seguir el culte des de casa seva, 1440 (U-140, f 25). Llic. d'aplicar un llegat de 100 florins a fer una creu de plata, 1452 (U-152, f 136). Comissió per visitar la nova capella del Corpus, 1601 (R 1601-2, f 82v). Llicència de celebrar a l'altar del Corpus, erigit pels obrers, 1601 (U-216, f 103). Comissió per visitar l'altar de Santa Caterina, 1606 (R 1605-6, f 145). Llicència de celebrar a l'altar de Santa Caterina, edificat pels obrers, 1606 (U-218, f 65). Campanes; 1617 (R 1617-8, f 133v); 1668 (R 1667-9, f 135). Llicència de sepultura dins de l'església a favor de Reparada Vallmanya, 1642 (R 1641-2, f 110).

Bibl.: AME, 127-129; CR VIII, 186. Jaume AYMAR, *L'Església parroquial de Sant Martí de Calonge*, dins EBE I (1981) 1-91. EP, 105-107.

Capella de l'hospital, del 1674.

Llicència de beneir la capella de l'hospital, 1674 (R 1672-4, f 224v).

***Santa Maria del Mar*. Existent el 1238.**

Llic. a les monges, d'edificar altar a Sant Joan, 1360 (U-39, f 94v). Llic. de demanar caritat, 1382 (Q 1, f 105v); per a la fortificació, 1393 (Q 2, f 16); altres set llicències dins del s. XV. L'edifici és enrunat, i no es troben persones per encendre les llànties i tocar les campanes, 1456 (U-157, f 41). Llicència de reconciliar Santa Maria del Mar, profanada per la guerra, 1669, (R 1668-9, f 201v); semblant llicència per la mateixa causa, 1674 (R 1672-4, f 213v).

Bibl.: AME, 131; CR VIII, 187. E. ZARAGOZA, *Els monestirs de benedictines de l'Empordà*, dins EBE 14 (1995), 166-167, troba la primera notícia el 1313.

***Sant Daniel*, ermita**

Llicència de celebrar a l'altar de Sant Francesc, erigit a l'ermita per l'ermità Jaume Roca, 1604 (U-217, f 116 = R 1604-5, f 96).

Bibl.: AME, 131. Jaume AYMAR, *L'ermita de Sant Daniel de Calonge*, dins EBE 3 (1984), 117-128.

Sant Esteve, ermita

Llic. de demanar caritat, 1448 (Q 4, f 68). Llicència de celebrar, després de reedificació, 1587 (R 1586-9, f 127).

Bibl.: AME, 131. *Ibid.*, p 379, hom proposa amb molta versemblança la identificació de l'ermita amb la "parrochia Sancti Stephani que est sub appendicio Sancti Martini de Romaniano", (CC 79), citada ja el 939 (Blanco, 2), tot i que cal tenir en compte que també fou anomenada "Sancti Stephani de villa Filafamis" (Blanco, 9).

Sant Nazari, ermita

Comissió al sagristà i al domer de Calonge per administrar les rendes de la capella de Sant Nazari del seu terme, que ha restat sense obrers, i per adquirir una campana, 1371 (U-65, f 25v). Fou visitada almenys el s. XVIII.

Bibl.: AME, 131-132.

Canet de Verges, Sant Mateu. Citada el 889 (Abadal, II, 113-115), com a "domus Sancti Mathei", possessió del monestir de Fontclara, i com a parròquia, el 1182 (MH ap. 478).

Llic. de servir-se dels llegats fets per a torts oblidats i d'un llegat deixat pel feligrès Pere Mateu, per traslladar l'església a un lloc idoni, 1341 (U-7, f 58v). Llicència al rector, de celebrar missa a l'església que s'està construint, 1344 (U-7, f 118). Llicència als jurats per edificar capella de Santa Anna a l'església, 1524 (U-191, f 58). Llicència de reconciliar l'església, que es va incendiar i ha estat restaurada pels feligresos, 1579 (U-209, f 75). Llicència d'erigir capella de Sant Narcís, ocupant el cementiri, a migdia del temple, 1602 (U-216, f 152 = R 1601-2, f 132). Llicència de beneir-la, 1606 (R 1605-6, f 163).

Bibl.: AME 397.

Casavells, Sant Genís. Citada el 1071 (Martí, núm 308).

Llicència de fer capella de Sant Isidre, 1633 (R 1632-3, f 135).

Bibl.: AME, 159; CR VIII, 201-202.

Cassà de Pelràs. Citada el 1160 (CC 305).

Atès que el retaule de l'altar de Santa Maria és malmès per la vellúria, s'autoritza a posar-ne un de nou, amb nou retaule, davant l'entrada de l'església, 1419 (U-119, f 53).

Bibl.: AME, 157-158; CR VIII, 199-200.

Castell d'Aro, Santa Maria. Consagrada el 1068 (VL XIII, 268). Erigida en parròquia el 1602.

Llicència de celebrar al nou altar de Santa Cristina, 1604 (U-217, f 81). Llicència d'ampliar l'església, ocupant part del cementiri, 1613 (U-221, f 184v = R 163-4, f 165). Nova llicència d'ampliar, i de treballar en diumenge, 1614 (R 1614-5, f 72v). Llicència

de beneir dues capelles fetes al temple, que s'està ampliant, 1615 (U-222, f 107 = R 1614-5, f 148). Nova llicència de beneir l'església, 1619 (R 1618-9, f 145v). Llicència de sepultura a la capella del Roser, a favor d'Antoni Sicart, pagès, 1619 (R 1618-9, f 157); a Joan Samir, pagès, 1636 (R 1635-6, f 146); a Pere Dausà, pagès, 1774 (R 1767-75, f 360v). Campanes, 1607 (R 1606-7, f 147); dues campanes, 1635 (R 1635-6, f 85v).

Bibl.: CR VIII, 87; AME, 141; "Apareix com a parròquia independent el 1691".

Vallvanera, ermita, anteriorment Sant Cugat del Far.

Llicència a Guillem Candela, ermità de la capella de Sant Cugat, d'escollir confessor, de rebre els sacraments a la capella, ell i els seus confreres, i de sepultura dins de la mateixa capella, 1401 (U-101, f 22). Hom encomana l'ermita a Joan d'Espanya, "benedictí", 1437 (U-137, f 138). Pot tenir el Santíssim i els sants olis, 1438 (U-138, f 47v). Llicència de demanar caritat per a l'ermita de Sant Cugat, 1472 (Q 5, 96v). Indulgències per a la construcció que promou fra Joan Parera, donat o ermità, d'una capella de Sant Sebastià a la part nord de l'ermita de Sant Cugat, i que els jurats i obrers es comprometen a mantenir, 1478 (U-171, f 2). Llicència de demanar caritat per construir un sepulcre de la Mare de Déu a l'ermita dels sants Jaume i Cugat, 1481 (Q 5, f 171).

Bibl.: E. ZARAGOZA, *Monestirs de benedictines*, cit., dins EBE 154 (1995), 167-169. EP, 118-121.

Castell d'Empordà Sant Martí (abans, Sant Martí de Llaneres). Citada el 1101 (CC 185).

Als feligresos, i a Guillem de Vilaüt, cavaller; atès que l'església parroquial és lluny del poble, i de vegades inaccessible per inundacions, es concedeix llicència per construir-la al poble, 1340 (U-7, f 42v, amb nota: "Non habuit effectum"). Llicència de beneir la parroquial, reedificada, 1587 (R 1587-89, f 122).

Bibl.: AME, 112; CR VIII, 87. MC, p. 94 dóna la data de 1584 per la reconstrucció del temple. El retaule major fou daurat el 1791 per Francesc Serra, i la capella lateral del Roser, amb majòliques interessants, s'inaugurà el 1746 (MC, p. 102-103). Descripció de l'església, MC, p. 124-126.

El Remei, santuari, bastit el 1600.

Llicència d'edificar capella de la Concepció i els sants Miquel i Jordi al castell, 1445 (U-145, f 148). Comissió per visitar la capella de Santa Maria, edificada per Leandre de Margarit i Gallart, i llicència de fer-la servir com a parroquial, 1600 (U-216, f 36= R 1600-01, f 77). Comissió per beneir la capella del Remei de Castell d'Empordà, edificada per Josep de Biure i de Margarit, baró d'Aguilar, 1643 (R 1643-4, f 82). Campanes, 1666 (R 1666-7, f 202); 1681 (R 1681-2, f 101); 1741 (R 1739-43, f 180).

Bibl.: AME, 112. Jaume MARQUÈS C., *Romiatge espiritual a la Mare de Déu del Remei de Castell d'Empordà*, Girona, 1960. MC, p. 99; hom l'amplià el 1750. Descripció, MC, p. 123.

Colomers, Santa Maria. Citada el 844 (Amer, 2)

Llicència de construir altar del Roser, 1604 (R 1603-4, f 127v); comissió per visitar-

lo, 1607 (R 1607-8, f 173v); llicència de celebrar al nou altar, 1607 (U-219, f 67v). Llicència de fer capella del Sant Crist i una sagristia, 1685 (R 1685-6, f 43). Llicència de fer dues capelles, 1690 (R 1688-94, f 86). Campanes, 1604 (R 1603-4, f 119v); 1612 (R 1612-3, f 36). Llicències de tomba dins de l'església, a favor de Pere Quintana, 1665 (R 1665-7, f 62); de Baldiri Ferrer, 1747 (R 1745-50, f 107v). Llicència a Salvador Quintana, pagès, d'alçar una creu de pedra prop de casa seva, 1572 (U-206, f 245v).

Bibl.: AME, 149; CR VIII, 194-195.

Sant Llenç, capella

Citada el 1352 (U-20, f 130)

Bibl.: AME, 150; CR VIII, 196.

Corçà, Sant Julià. Citada el 1062 (Ordeig I, 201); tingué ja el 1064 un altar de Santa Maria (Martí 279).

Llicència de bastir capella del Roser, 1626 (R 1626-7, f 114). Llicència de fer altar de Sant Isidre a la banda de tramuntana, arriat a la paret, 1643 (R 1643-4, f 78v). Llicència de fer nova sagristia, 1730 (R 1728-32, f 158). Campanes; 1740 (R 1739-43, f 50; 1745 (R 1745-50, f 19).

Bibl.: AME, 155; CR VIII, 197. MC, p. 102 anota que en el temple actual treballà el 1740 Tomàs Carceller, mestre d'obres de la Bisbal.

Santa Cristina, ermita. Esmentada el 1267 (Delmes, núm. 66).

Llicència de postular per comprar una campana i reedificar l'ermita, 1364 (U-53, f 24). Llicència de demanar caritat, 1426 (Q 3, f 101v).

Bibl.: AME, 155-156; CR VIII, 198-199.

Sant Sebastià capella bastida el 1512.

Llicència de fer capella a Sant Sebastià prop dels murs de la vila, 1512 (U-187, f 130). Llicència de reconciliar i beneir la capella restaurada de Sant Sebastià, 1676 (R 1675-8, f 98).

Bibl.: AME, 157.

Llicència de celebrar a la capella de la Mare de Déu dels Àngels de la torre dita Sunyera o Guinarda, de Corçà, 1620 (R 1620-1, f 84v). Comissió per beneir la capella de Santa Maria, construïda per Francesc de Bes al costat del castell de Sant Miquel del terme de Corçà, 1638 (R 1638-9, f 59).

Cruïlles, Santa Eulàlia. Cit. el 1035 (CC, 92), consagrada el 1062 (Ordeig I, 201).

Capçalera construïda possiblement el 1620. Portalada de 1754.

Hom autoritza a canviar de lloc un altar, foradant el mur del temple, 1437 (U-137, f 135v). Llicència de vendre ciris per pagar les despeses de canviar de lloc l'altar major, 1620, R 1620-1, f 129. Campanes, 1614, (R 1614-5, f 77), 1623 (R 1623-4, f 115v), 1683 (R 1681-4, f 185). Llicències d'enterrament; a Montserrat Carreras, prev., 1607, (R 1607-8, f 118); a Salvi Estanyol Batlle, 1673, (R 1672-4, f 133). Llic. de vendre ciris per fer bordons de plata, 1609 (R 1608-9, f 211); per fer candelers de plata, 1616 (R 1616-7, f 61).

Bibl.: AME, 168; CR VIII, 90.

Mare de Déu de l'Esperança, ermita de principis del s. XV.

Lletra a fra Bartomeu Bofill, ermità. Fra Joan Palau, ermità, construí una capella i una vivenda a honor de Déu i de la Mare de Déu d'Esperança. Ara es desitja fer altar; s'autoritza a condició de pagar cens a Sant Miquel de Cruïlles, 1416 (U-116, f 18v-19). Llicència de demanar caritat per a la construcció, 1413 (Q 3, f 19-20); altres 17 llicències durant el s. XV; la de 1423 esmenta Bartomeu Bofill, ermità. Bernat de Montpadrós, ermità, comprà a Joan Martí, argenter de Barcelona, un calze valorat en 14 lliures, 1433 (Madurell, dins AIEG 15, p. 108 i 125-126). Llicència de bastir altar dels sants Baldiri, Bernardí i Vicenç, 1456 (U-157, f 94). Llicència a Joan Serra, ermità, de fer capella lateral de Sant Baldiri, 1514 (U-188, f 24v). Llicència de construir capella del Roser, 1588 (U-212, f 110v). Llicència d'enterrar Miquel Ballester, ermità, dins l'ermita, 1636 (R 1636-7, f 78v). Llicència de beneir l'altar major, 1755 (R 1751-60, f 129).

Bibl.: AME, 168.

Sant Miquel, temple monàstic, citat el 1051 (PM 11).

Llicència de demanar caritat per bastir una capella dedicada a Santa Margarida, 1326 (U-2, f 136). Autorització a Constança de Cruïlles per erigir un altar a la capella on hi ha ja l'altar de Sant Jaume, 1359 (U-36, f 58v).

Bibl.: AME, 171-174; CR VIII, 280-294.

Esclanyà, Sant Esteve. Documentada el 1181 (Pergs. de Sant Daniel, núm. 40). Fou sufragània de Llofriu de 1506 fins al 1847, que adquirí la condició d'annex parroquial autònom.

Té domer, que presenta l'abat de Sant Pere de Galligants, 1307 (G-2, f 82v-83). Parroquial paupèrrima, que per aquest motiu manca de clergue, a les visites pastorals del s. XV; el 1470 hom ordenà en visita que l'abat de Sant Pere de Galligants proveís a la seva sustentació. Apareix com a sufragània de Palafrugell el 1506 (P-29, f 21); després hom la declarà sufragània de Llofriu. Monitòria als veïns de Begur de no treballar en diumenge; les multes s'apliquen a l'obra de l'església d'Esclanyà, 1590 (U-213, f 3v). Llicència de pescar en diumenge per reparar el temple, 1600 (R 1600-01, f 76v); semblant, 1612 (R 1612-3, f 54).

Bibl.: AME, 95; CR VIII, 167-168.

Estartit, Santa Anna. Erigida en parròquia el 1928, segregant territori de Torroella de Montgrí.

Llic. d'edificar capella de Santa Anna a l'indret de Calaregina, terme de Torroella de Montgrí, dins d'una fortificació, 1517, (U-189, f 5v-6). Llicència de reedificar la capella pública del veïnat de l'Estartit, sota invocació dels sants Pere i Anna, amb obligació d'ensenyar-hi catecisme, 1750 (R 1745-50, f 220). Benedicció de la capella, 1753 (R 1751-60, f 92v). Llicència de beneir campana, 1757 (R 1751-60, f 194v).

Fenals, Santa Maria. Citada el 968 com a possessió de Sant Feliu de Guíxols (Abadal, p. 202-204), i com a parròquia, el 1064 (Blanco, 8). Unida transitòriament a Castell d'Aro el 1833. La seu de la parròquia ha estat traslladada després de 1960 a Santa Maria de Platja d'Aro.

Llicència de demanar caritat, atès que un incendi fortuït destruí l'altar major, llibres i ornaments, 1363 (U-50, f 3v).

Bibl.: AME, 142; CR VIII, 191-193. Un estudi sobre l'església vella de Fenals aparegué en el programa de la festa major de Sant Feliu de Guíxols, 1963, segons Zaragoza, *Monestirs*, cit., p 107. EP, 107-108.

Església nova. Llic. de traslladar el temple parroquial, atesa la seva ruïna, a causa del terratrèmol, i el fet de ser situada en un lloc boscos, que obliga a no deixar-hi les joies entre setmana, 1438 (U-138, f 140). Hom assenyala que la nova església serà situada al coll d'Espirà o Espina, i autoritza a vendre uns camps de l'obra per finançar la construcció, 1443 (U-143, f 17 i 26; U-144, f 38). Llicències de demanar caritat per a la construcció del nou temple, 1443 (Q 4, f 3v); 1444 (Q 4, f 13); 1480 (Q 5, f 132v); 1481 (Q 5, f 176). El nou temple encara no és acabat, i es renova la llicència d'obres, 1482 (U-172, f 132). Llicència de demanar per a l'ornament de l'església vella, 1492 (Q 5, f 242). Campana, 1599 (R 1598-9, f 124); 1663 (R 1663-4, f 76). Llicència de sepultura a Jaume Bas, pagès, 1693 (R 1688-94, f 257v). Llicència de pescar en diumenge per a la construcció de l'església, 1699 (R 1694-9, f 157).

Santa Maria de Platja d'Aro és obra de l'arquitecte Josep Esteve i Corredor (1955).

Fitor, Santa Coloma Església consagrada el 949 (Ordeig Dotalies, 63).

Campana, 1619 (R 1619-20, f 88v). Llicència de vendre ciris per fer una veracreu de plata, 1630 (R 1630-1, f 80).

Bibl.: M. Oliva, dins *Revista de Girona* 20 (1962), 79-80; AME 207; CR VIII, 371-373.

Foixà, Sant Joan. Existent abans del 1058 (CC 120).

Campana, 1622 (R 1622-3, f 66v); 1631 (R 1631-2, f 100rv). Llic. de beneir una imatge de Sant Isidre i posar-la a l'altar de Santa Maria antiga, 1637 (R 1636-7, f 127v). Llicència de sepultura a Tomàs Torrent, 1724 (R 1722-8, f 131v); a Joan Perich, pagès, 1757 (R 1751-60, f 219v). Llicència a Bernat Ribot per construir una capella, 1570 (U-206, f 116v).

Primera possessòria del benefici fundat per Ermessenda, viuda de Bernat Guillem de Foixà, a la capella de l'Esperit Sant del terme de Foixà, 1363 (U-46, f 122v).

Bibl.: AME, 185; CR VIII, 88.

Capella del castell (Santa Maria)

Citada el 1322 (G-3, f 114v). Llic. de restaurar la capella de Santa Maria, que amenaça ruïna, 1371 (U-61, f 82v).

Bibl.: AME, 187; CR VIII, 88.

Fonoleres, Sant Cristòfol. Citada el 1067 (Martí, 302).

Hi havia altar de Sant Nicolau, amb confraria, 1344 (G-17, f 138v-139). Atesa la humitat de l'església, s'autoritza a elevar el paviment i a fer un sostre de fusta, damunt del qual puguin posar-se robes i llibres, 1413 (U-113, f 28). Llic. de demanar caritat per recdificar la parroquial, parcialment enrunada, amb trasllat de l'altar de Sant Cebrià i

construcció d'un nou altar de Sant Nicolau, 1477 (Q 5, f 131). Campana, 1604 (R 1603-4, f 141v). Llicència d'edificar sagristia, 1652 (R 1650-3, f 186v).

Bibl.: AME, 205; CR VIII, 254.

Fontanilles, Sant Martí. Església consagrada el 965 (Ordeig Dotalties, 86).

Campanes, 1601 (R 1600-1, f 144); 1667 (R 1665-7, f 209). 1670 (R 1670-1, f 54v).

Bibl.: AME, 201; CR VIII, 216

Fontclara, Sant Pau. Existent el 889 (Abadal, II, 113-115)

Indulgències de cardenals als que contribueixen amb almoines a la parroquial, 1426 (Q 3, f 99v). Llic. d'edificar capella del Roser, 1606 (R 1606-7, f 89v = U-218, f 133). Llicència de beneir la capella del Roser, 1607 (U-219, f 7v = R 1607-8, f 102). Llicència de sepultura en la referida capella a Anna Real i Alagot, propietària del mas Real del lloc, 1627 (R 1627-8, f 59).

Bibl.: AME, 263; CR VIII, 233-239.

Fonteta, Santa Maria. Parròquia citada el 1057; després d'haver estat sufragània de la Bisbal, fou erigida de nou el 1928.

Col.locació d'un rotlle d'esquelles, 1456 (U-157, f 42). Llicència d'alçar les lloses de tres altars i de renovar el peu i el sobrecel (baldaquí) de l'altar major, 1613 (R 1613-4, f 121v). Llicència de vendre ciris per pagar el retaule de la capella de Sant Esteve i un armari per guardar la plata, 1616 (R 1615-6, f 155v). Llic. de prendre 50 lliures del bací de Sant Esteve a fi de pagar a mestre Andreu Clausells la pintura del retaule major, per un cost total de 180 lliures, 1625 (R 1625-6, f 92v). Llicència de sepultura a Miquel Anglada, pagès, 1632 (R 1632-3, f 123); a Miquel Riera, 1638 (R 1637-8, f 152v). Comissió per beneir la capella del Roser, construïda amb un llegat de Joan Saura, teixidor del lloc, en la qual hi ha d'haver la sepultura dels confreres, 1633 (R 1633-4, f 88v). Comissió per beneir la capella de Sant Isidre, 1643 (R 1643-4, f 103 i 187v).

Bibl.: AME 205; CR VIII, 370.

Garrigoles, Sant Sadurní. Citada en 1143 (Amer, 30).

Llic. d'invertir pies deixes en una custòdia, ordenada fer en visita pastoral, 1366 (U-56, f 17). Campanes. 1634 (R 1633-4, f 156); 1683 (R 1681-4, f 161v).

Bibl.: AME, 213; CR VIII, 218.

Olives, Sant Vicenç

Vivia a la capella Saura de Sallent, que rebé un llegat de la vescomtessa de Rocabertí, 1324 (G-4, f 107v). Seu d'una confraria de la qual fou paborde un domer de Jafre, 1364 (U-47, f 110). Comissió per reconciliar el temple, 1670 (R 1670-1, f 57).

Bibl.: AME, 214; CR VIII, 218-220.

Gaüses, Santa Maria. Esmantada el 1229 (PA, Gaüses, núm. 51).

Campanes, 1659 (R 1658-60, f 85). Llicència de beneir la nova capella del Roser, 1741 (R 1739-43, f 127).

Bibl.: AME, 462; CR VIII, 91.

Sant Roc ermita

Llicència de celebrar missa a la capella, construïda al Puig d'en Ermeric, del terme, 1516 (U-188, f 170). Llic. de beneir una campana, 1673 (R 1672-4, f 177).

Bibl.: AME, 462.

Sant Bartomeu de Pins

Citada en ocasió de fundar-hi un personat, 1605 (G-102, f 48). La família Muní hi dotà un benefici, 1788 (D-22, f 180). Tenint present la curta distància que hi ha fins a la parròquia de Sant Bartomeu de Camallera, d'institució relativament tardana (s. XIV), és oportú de considerar la possibilitat de que Pins fos la primitiva ubicació de la capella de Sant Bartomeu, que esdevindria parroquial de Camallera.

Bibl.: AME, 463.

Gualta, Santa Maria. Citada el 1047 (CC 107).

Testament de Jaume Granyana, ciutadà de Brcelona, que dota un benefici a invocació de Santa Maria, en una capella que disposa que es construeixi, 1354 (D-4, f 167). Comissió per executar l'anterior llegat, i bastir capella de les Onze Mil verges, 1374 (U-62, f 147). La capella, dedicada a Sant Honorat i les Onze Mil verges, té un benefici, encara no instituït canònicament, 1416 (U-116, f 51v). Campanes, 1617 (R 1617-8, f 96v); 1630 (R 1630-I, f 60 i 71). Llic. de sepultura a favor de Marianna Teixidor, davant la capella del Roser, 1630 (R 1630-1, f 85v). Llic. per posar l'altar de Sant Isidre al costat de la capella del Roser, 1633 (R 1632-3, f 124); llicència de beneir-ne el retaule, 1635 (R 1634-5, f 167). Llic. de vendre ciris per pagar una creu de plata, 1642 (R 642-3, f 92v).

L'edifici actual fou completat amb part de la volta i el cor, el 1849 (S-392).

Bibl.: AME, 217; CR VIII, 88.

Jafre, Sant Martí. Citada el 982 (Martí 113).

S'ensorrà l'absis de l'església el 1369 (U-59, f 101). El bisbe penà la parròquia amb entredit, perquè no reparaven el temple, 1377 (U-69, f 203). La reconstrucció s'emprengué el 1379 (U-71, f 12). Llic. de treure un pilar de l'església i fer-hi una arcada, 1618 (R 1618-9, f 134v). Llic. de fer sagristia, 1668 (R 1668-9, f 63). Llic. de tomba a Francesca Pou i de Reguart, 1737 (R 1732-9, f 237); a Sebastià Sagner, 1777 (R 1775-79, f 154v).

L'edifici actual es començà a edificar el 1739, aprofitant murs de l'antic castell. El 1771 es bastí una andana, amb capella i sagristia. El mateix any es començà l'obra del presbiteri; el retaule antic hi fou traslladat per Pere Viladevall, escultor de Girona. El campanar fou bastit el 1819, i la portalada i rosassa de la façana, el 1823-24, segons que informa Arnau.

Bibl.: AME, 219; CR VIII, 88; Maruja ARNAU i GUEROLA, *Jafre i el santuari de la Font Santa*, Jafre, 1974.

Font Santa, santuari fundat el 1461.

Procés de l'aparició, ADG, Processos medievals, núm. 374. Llic. d'erigir capella a la Font Santa, 1461 (U-162, f 93). Llic. de fer "un retrat de fusta" a l'altar, 1628 (R 1627-8, f 139). Llic. de beneir una campana, 1666 (R 1665-7, f 151).

El retaule major data de 1653. Hom construí la volta del porxo el 1796; fou demolit el 1972 per dexar descoberta la façana.

AME, 219; Maruja ARNAU, cit., p 59-63, 85-94.

Sant Antoni de la Salvetat, existent el 1444.

Els confreres de la confraria de Sant Antoni, erigida a la força de la Salvetat de Jafre, es proposen d'adquirir una casa, 1444; (U-144, f 1)

Bibl.: AME, 220; Arnau, o. cit.

Llavià, Sant Romà. Existent abans del 1058 (CC 120).

El bisbe predecessor Pere [d'Urrea] havia concedit als parroquians de traslladar l'antiga església, que era lluny i solitària. Ara, a petició del fidels s'autoritza a traslladar l'altar de les Onze Mil verges que havia romàs a l'església vella, 1339 (U-7, f 12v). Llic. de demanar caritat per reparar els desperfectes deguts a un incendi, 1454 (Q 4, f 136); 1456 (U-157, f 71). Llicència de fer obres indeterminades, 1619 (R 1618-9, f 159v). Comissió per beneir la capella de Sant Pere, 1642 (R 1642-3, f 74). Comissió per beneir el nou altar de Sant Isidre, 1643 (R 1643-4, f 106v).

Bibl.: AME, 202; CR VIII, 216-217.

Llofriú, Sant Fruitós. Citada el 1121 (EBE 3 (1984), p. 97).

Autorització de traslladar el pedró, situat en lloc solitari, més aprop de l'església, 1413 (U-113/2, f 1v). Llic. de desfer el peu de l'altar major per traslladar-lo quatre peus més endavant, 1589 (R 1586-9, f 212v). Llicència de pescar per obres indeterminades, 1691 (R 1688-94, f 155).

Bibl.: AME, 243; CR VIII, 226-227.

Maranyà, Sant Esteve. Citada el 1228 (PM 132).

Llicència de vendre ciris a la sufragània de Tor per pintar un retaule a la parroquial, 1608 (R 1608-9, f 91v). Llic. de prendre una creu de plata molt antiga, una custòdia i dos calzes, per fer una vera-creu a la moderna, dos calzes i un copó amb sotapeu i casquet de plata, 1735 (R 1732-9, f 159).

Bibl.: AME, 398; CR VIII, 319-322.

Tor, Sant Climent. Sufragània citada el 1151 (AIEG 22 (1974-5, p. 164).

Llic. per mudar la pedra de l'altar major i posar-la a l'altar de la Mare de Déu, 1631 (R 1631-2, f 73).

Bibl.: AME, 399; CR VIII, 323-324.

Matajudaica, Sant Joan. Citada el 1182 (MH ap. 478, cols 1377-1378).

Campana, 1666 (R 1665-7, f 169).

Bibl.: AME, 160; CR VIII, 202-203.

Monells, Sant Genís. Citada el 1019 (CC 79).

Lletra a mestre Pere, cirurgià i obrer. Havent crescut el poble, el temple és insuficient; per això se n'ha començat a edificar un de nou, i a aquest fi els feligresos han fet confraria. S'autoritza a aplicar a l'edificació dels llegats "per torts oblidats" dels veïns, 1349 (U-12, f 85v). Llic. de demanar caritat per al nou orgue, 1421 (Q 3, f 75). Llic. de

demanar caritat per al nou altar de Sant Projecte, 1534 (Q 6, f 124-125v). Llicència de beneir la capella de Sant Francesc, 1580 (U-209, f 131). Llicència de vendre ciris per fer un calze i un comunidor, 1621 (R 1620-1, f 180). Llicència de vendre'n per fer dos bordons de plata, 1633 (R 1633-4, f 78). Campana, 1638 (R 1638-9, f 62v). Llic. als obrers del ciri de Sant Brauet, per vendre un ciri a fi de pagar la cadireta de la Mare de Déu que han fet daurar, 1662 (R 1661-2, f 150v). Llic. de vendre ciris per fer una creu de plata, 1664 (R 1663-4, f 152). Llic. de vendre'n per pagar el retaule major, 1677 (R 1675-8, f 159v). Llicència de tomba a en Fàbrega, prev., 1683 (R 1681-4, f 181); a Pere de Purtós, prev., 1702 (R 1700-4, f 136v); a Francesc Mas, pagès, 1735 (R 1732-9, f 153).

Hi havia el projecte d'alçar un altar dels sants Antoni i Joan evangelista a l'hospital, 1346 (U-10, f 121v). Hi havia una capella dedicada a Sant Jaume al castell, cit. el 1234 (PM, núm 155), existent el s. XIV (U-3, f 75v i 126).

Bibl.: CR VIII, 304-305. Descripció i datació dels elements de l'edifici, J. MARQUÈS CASANOVAS, "Monells (I)", dins *Revista de Girona* 52 (1970), 6-12. AME, 223. J. BADIA HOMS, *Notícia sobre restes d'esglésies romàniques descobertes al Baix Empordà*, dins EBE 2 (1983), 69-71.

Mont-ras, Sant Esteve. Documentada el 1196 (Alturo, 616)

Llic. d'erigir altar del Roser, 1588 (R 1586-9, f 145v). Llicència de pescar en diumenge per restaurar l'església, 1593, U-213, f 160v). Llic. de fer portal a l'església, a la banda de ponent, 1595 (R 1589-96, f 199). Comissió per beneir el temple, que ha estat reconstruït, 1598 (R 1598-9, f f 107v). Llic. de pescar per sufragar obres a l'església, 1612 (R 1612-3, f 52v). Monitòria als veïns, per obligar-los a treballar per torn els diumenges a l'església, 1617 (R 1617-8, f 116). Llicència de sepultura a Joan Estorch, pagès, 1623 (R 1622-3, f 135). Comissió per beneir la capella de Sant Grau, 1625 (R 1625-6, f 78v). Llicència de pescar en diumenge per a l'obra, 1692 (R 1688-94, f 183). Llicència de sepultura a Martí Rocas, que ha contribuït a la construcció de l'altar major, 1789 (R 1785-93, f 185v).

Bibl.: AME, 229; CR VIII, 88.

Palafrugell, Sant Martí. Existent abans del 1058 (CC 120).

Llicència de destinar les 25 lliures anuals de l'almoina Barceló a ampliar el temple, 1399 (U-88, f 41v). Llicència de beneir el cementiri, recentment ampliat, 1504 (U-214, f 26). Llicència d'edificar capella del Sant Crist, 1520 (U-190, f 15v). Llicència de fundar la confraria del Roser en una capella que ja s'havia bastit i a la qual no s'havia assenyalat titular encara, 1577 (U-208, f 107). Llicència de pescar en diumenge per construir l'església de Palafrugell, 1588 (R 1586-9, f 144); 1593, (U-213, f 160v). Llicència de beneir les capelles de Sant Pere, el Roser, Santa Anna i Sant Joan Baptista, 1597 (R 1596-9, f 24). Indulgència del bisbe al nou Sant Crist, 1599 (R 1598-9, f 122v). Modificació de l'anterior llicència de pescar, en haver avençat la construcció; hom aplicarà un terç a la capella de Sant Ramon, 1602 (U-216, f 176 = R 1602-3, f 87). Hom troba definicions anuals dels comptes de construcció de l'església, de 1590 a 1602, a la sèrie Notularum (84, f 123v; 85, f 159v; 86, f 29v-30v; 88, f 37; 89, f 22; 90, f 97; 91, f 81; 92, f 7-8; 94, f 312-313; 95, f 154; 96, f 214; 98, f 10). Al fons Pia Almoina, sèrie de Pies Memòries unides, consta per escriptures del notari Llorenç Brugarol que el 1589 Pere Bòria, arquitecte i picapedrer, cobrà una quantitat de 130 lliures i una de 140, a

compte de les obres de construcció; aquest mateix any hom despengué 220 lliures en fusta i el cost total de les obres previstes pujava a 1.600 lliures; el 1591 cobrà 272 lliures pel seu treball, i a més es comprà una casa pròxima al cementiri per 68 lliures a fi d'ampliar l'església. Llic. de vendre ciris per fer el retaule del Roser, 1620 (R 1619-20, f 137). Campanes, 1632 (R 1632-3, f 122v); 1634 (R 1634-5, f 129v); 1760 (R 1760-6, f 33v). Llic. de tomba a Joan Vergonyós, negociant, davant l'altar del Roser, 1633 (R 1632-3, f 123v); a Nicolau Manca, cirurgià, 1638 (R 1638-9, f 67v); a Cristòfol Pau Miquel, mariner, 1662 (R 1661-2, f 99v); a Bernat Estela, cirurgià, 1711 (R 1711-15, f 73); a Joan Pla, 1723 (R 1722-9, f 134v); a Josep Pla, negociant, 1732 (R 1728-32, f 258v); a Joan Grassot i Mauri, 1752 (R 1751-60, f 60v); a Martí erra, 1760 (R 1751-60, f 278); a Tomàs Prat de la Carrera, negociant, 1760 (R 1760-6, f 24). Llic. d'aplicar 300 lliures, aplegades per a la redempció de captius, a fer una creu de plata, 1634 (R 1633-4, f 134-6). Llic. de traslladar el Santíssim des de l'altar major a una de les capelles laterals, 1671 (R 1670-1, f 213). Llicència de posar la primera pedra de la capella del Corpus, 1759 (R 1751-60, f 293).

Bibl.: Documentada el 1019 (AME, 237) o 1058 (CR VIII, 88, amb algunes notícies sobre la seva construcció).

Sant Ramon, capella del barri d'Ermadàs. (AME, 242).

Llicència de beneir la capella, 1603 (U-217, f 44v = R 1603-4, f 87v). Llic. de pescar en diumenge, per obres, 1612 (R 1612-3, f 52v). Altra llicència de beneir la capella, 1613 (R 1613-4, f 214 = U 222, f 12). Llicència per enterrar veïns d'Ermadàs en un cementiri contigu a la capella, 1652 (R 1650-3, f 203).

Santa Margarida

En la visita pastoral de 1401, hom la qualificà d'ermita, "les ofrenes de la qual pertanyen a l'abat de Sant Pere de Galligants" (P 15, f 146); la seva documentació podria haver format part de l'arxiu d'aquest cenobi.

Bibliogr.: AME, 240; CR VIII, 223-225. Segons Badia Homs, *Notícia restes, p. 71-80*, manca totalment la documentació medieval sobre l'ermita, que pogué ser dedicada algun temps a Sant Ponç.

Sant Sebastià, ermita, edificada el 1441.

Al prior de Santa Anna de Barcelona; s'accedeix a la seva sol·licitud de bastir ermita de Sant Sebastià en una torre prop del mar, entre els ports de Llafranc i Cala d'Argent, on els agarens han fet molts captius, 1441 (U-141, f 59). Llicència de demanar caritat per a l'ermita, 1442 (Q 3, f 178); altres cinc llicències del s. XV. Concessió de relíquia de Sant Sebastià, 1816 (R 1793-1819, f 209).

Bibl.: AME, 240. M. BATLLOSERÀ - D. PUJOL, *Sant Sebastià de la Guarda*, Palafrugell, 1991; l'església actual fou edificada el 1707, i s'hi posà un retaule el 1719.

Sants Cosme i Damià, capella de l'hospital

Llic. de beneir campanes, 1618 (R 1617-8, f 180).

Calella de Palafrugell, Sant Pere, annex parroquial, erigit el 1884. El temple fou bastit entre 1884 i 1887, i ampliat el 1958. Hi fundà un benefici Dorotea de Chopitea, 1889 (D -35, f 51).

Bibl: F. MONTSALVATJE, *Nomenclator*, t. III, 287.

Sant Sebastià, capella.

Llicència de beneir la capella de Sant Sebastià, bastida al portal de Terra o de la Brasa, 1652 (R 1650-3, f 169v 170v).

Santa Maria de Gràcia, ermita bastida el 1507.

Llicència de demanar caritat per a la construcció, 1507 i 1508 (Q 6 f 14v i 26). Llicència de pescar en diumenge per acabar l'edifici, 1509 (U-185, f 179v). Llicència a Francesc Valentí, mercader de Palamós, de bastir capella lateral de Sant Francesc a l'ermita, 1514 (U188, f 20v). Llic. de pescar en diumenge a fi d'acabr la construcció, expedida a favor de fr. Damià Maruf, ermità, 1542 (U-197, f 185). Indulgències del bisbe a la visita del temple, 1606 (R 1606-7, f 66v). Llicència de pescar a favor del convent, 1608 (R 1608-9, f 92v). Llicència semblant per obres al convent dels agustins, 1630 (R 1630-1, f 120v). Llicència de posar la primera pedra de la nova església de Gràcia dels agustins, 1772 (R 1767-75, f 274).

Cessió de terrenys per part de Jeroni Badia, a prec dels jurats, per bastir l'ermita, publicada per P. Trijueque, dins EBE 12 (1993) 224-225. El mateix, dins *Retaules*, cit., documenta el retaule major de l'ermita, construït el 1560 (pp. 116-118 i 126-127). AME, 252.

Sant Esteve del Mar

Arnau de Mates, clergue de la capella de Sant Esteve de Palamós, fa certa promesa, 1329 (G-7, f 10v). El bisbe confereix el benefici de la capella derruïda de Sant Esteve de Palamós, 1388 (M-16, f 78).

Palau-sator, Sant Pere. Citada el 994 (CC 67).

L'església era recentment construïda el 1327 (U-3, f 25v). Un veí s'obligà en 30 lliures, per rescabalar els perjudicis d'un incendi fortuït, del que és culpable, 1371 (U-64, f 64v). Campana, 1621 (R 1620-1, f 159). Llic. de vendre un ciri per fer un armari on guardar el tabernacle del Roser i una capsa de plata pel Santíssim, 1629 (R 1628-9, f 93v). Llic. de tomba a favor de Miquel Alió, pagès, 1630 (R 1630-1, f 108). Llic. de fer capella del Roser, 1643 (R 1643-4, f 79; llicència de beneir-lo, *ibid.*, f 169v).

Bibl.: AME, 261-262; CR VIII, 232-233.

Santa Maria del castell, cit. el 1268 (Delmes, 89).

Comissió per reconciliar la capella de Santa Maria del castell, on havia entrat bestiar, 1656 (R 1654-8, f 207v).

Bibl.: AME, 261.

Pals, Sant Pere. Existent abans de 1058 (CC 120).

Llicència d'afegir als altars de Santa Maria i Sant Fructuós, el de Sant Macari, 1420 (U 17, f 73). Llicència de fer altar de Sant Bernardí, 1455 (U-156, f 16v). Llicència de fer capella i altar de Santa Magdalena, 1503 (U-182, "secundum regestrum", s.f.). Llicència de canviar de lloc l'altar de Santa Maria, consumit per la vellúria, 1510 (U-186, f 18). Llicència de canviar de lloc l'altar de Sant Fructuós, a fi d'ampliar i decorar l'església, 1510 (U-186, f 20v). Llicència d'esbotzar la paret del temple per construir capella de la Passió de Crist i Santa Magdalena, 1566 U-205, f 68). Llicència d'ampliar l'església, i de dedicar a l'obra ciris i presentalles, 1572 (U-206, f 255v). Llicència per

construir una capella del Roser prop de la vila i portar-hi la imatge existent a l'església parroquial, 1574 (U-207, f 107). Memòria d'haver posat una pica d'aigua beneïta i les cortines del retaule major, 1584 (Biblioteca de Catalunya, ms. I.179, f 1). Llic. de pescar per fer obres a l'església, 1621 (R 1621-2, f 90); 1628 (R 1628-9, f 72v). Campanes, 1648 (R 1647-8, f 99); 1650 (R 1550-3, f 94). Llicència de sepultura a Miquel Feliu, 1688 (R 1685-8, f 184).

"Vocatur in dubium an capella Sancti Salvatoris de la Padriissa sit parochie ecclesie de Pals seu parochie ecclesie de Fontanilles", 1401 (P 15, f 149).

Bibl.: AME, 279-280; CR VIII, 249-250, recorda una ampliació de l'església obrada el 1478.

Sant Fruitós.

Llic. de fer capella de Sant Isidre a l'església, 1628 (R 1628-9, f 58v); benedicció de la mateixa, 1629 (ibid., f 134). Llicència de reconciliar la capella profanada per l'exèrcit francès, 1656 (R 1654-8, f 161v). L'edificació del temple actual fou obra de l'ajuntament i els veïns, que el 1862, tenint l'obra avançada, demanaren 20.000 reals al govern per acabar-la; no consta de la concessió (S-392).

Bibl.: AME, 284. "Edifici dels s. XVIII-XIX. No hi han vestigis anteriors al s. XVI" (CR VIII, 89)

Sant Miquel

Llicència a Maria Teresa de Tamarit, per erigir capella de Sant Miquel en el solar d'una altra capella totalment derruïda, prop del castell del Molí de Pals, 1724 (R 1722-8, f 148).

Parlavà, Sant Feliu. Citada el 1019 (CC 79).

Campana, 1598 (R 1598-9, f 104); 1620 (R 1620-1, f 60v); 1637 (R 1636-7, f 153). Llicència de vendre ciris per acabar la construcció de l'església, 1605 (R 1605-6, f 110). Llicència de beneir la capella dels sants Elisabet, Sebastià i Roc, construïda per Pere Roca, donzell, 1616 (U-223, f 16 = R 1615-6, f 139v). Llicència de traslladar l'altar de la Mare de Déu Antiga, que es trobava al costat de l'altar major, amb motiu de l'ampliació d'aquest darrer, 1720 (R 1716-21, f 232v).

Bibl.: AME, 293; CR VIII, 251-253.

La Pera, Sant Isidor. Documentada el 982 (Abadal, II, p. 173)

Guillem, clergue de la Pera, dotà un benefici a l'altar de Santa Maria que havia fet construir, 1220 (PA, Testaments, 13). Es comissionà un jutge per dirimir diferències entre el veïns de Púbol i de la Pera, sobre la fàbrica de l'església de la Pera, 1380 (U-71, f 163). Llicència de fer capella de Sant Miquel, 1571 (U-206, f 182v). Llic. de vendre ciris per pagar dos candelers de plata, 1621 (R 1620-1, f 142v). Campana, 1636 (R 1636-7, f 127); 1741 (R 1739-43, f 154v). Llic. de tomba a Pere Savalls, pagès, 1663 (R 1663-1664, f 105). Llic. de beneir l'altar de la Concepció, 17114 (1711-5, f 191).

Comissió per beneir la capella del mas Graciós, 1668 (R 1668-9, f 75v i 78).

Bibl.: AME, 301; CR VIII, 89. J. M. T. GRAU i R. PUIG, *El campanar de la Pera: una obra del segle XVII*, dins EBE 8 (1989), 129-138, precisen que el darrer tros del campanar (quatre metres d'alt) fou acabat el 1680.

Pedrinyà, Sant Andreu. Citada el 1064 (VL 12, ap. 28; PM, 15). Fou reduïda a sufragània de la Pera el 1599

Hom autoritza el trasllat del pedró, 1449 (U-149, f 110v).

Bibl.: AME, 304; CR VIII, 256-263.

Peratallada, Sant Esteve. Citada el 1272 (Delmes, 89); el lloc és documentat el 1222 (CC 407).

Ordre als veïns de Canapost, de contribuir a les despeses de la seva església parroquial, 1367 (U-56, f 217). Llic. d'aplicar una almoïna fundada a satisfer la pintura del retaule de la Mare de Déu feta per mestre Robert, pintor de Girona, 1622 (R 1622-3, f 96). Llic. de celebrar en aquest altar nou, dedicat als sants Maria, Miquel i Cebrià (ibid., f 136v). Campanes, 1631 (R 1631-2, f 100 i 118). Comissió per beneir l'altar del Sant Crist, 1652 (R 1650-3, f 209v). Llicència de sepultura a Gràcia Franch, 1671 (R 1670-1, f 196v); a Joan Ferrer i Vilar, 1745 (R 1743-5, f 121v).

Bibl.: AME, 317-318; CR VIII, 354-355.

Sant Salvador, capella del castell

Campana, 1612 (R 1612-3, f 28v i 65).

Canapost, Sant Esteve, sufragània. Fou parròquia, citada el 1019 (CC 79) i el 1064 (VL 12, ap. 68 i PM 15). Atès que el sant titular coincideix amb el de Peratallada, hom creu que fou la primera seu de la parròquia, que després hauria estat traslladada.

Encara és anomenada "parrochia de Canapost" el 1254 (PA, Testaments, 27).

Bibl.: Revista de Girona 20 (1962), 73; AME, 326-327 CR VIII, 356-363.

Santa Maria del Socors, capella construïda el 1513.

Llicència a Joan Baus, sagristà de Calonge, per edificar a Canapost una capella dedicada a Santa Maria del Socors, a l'indret del Puig del Molí de Vent, 1513 (U-187, f 157v). Llic. de demanar caritat per Santa Maria del Socors, 1523 (Q 6, f 89). Hom troba diverses llicències per fer d'ermità en aquesta capella, entre 1734 i 1807.

Bibl.: AME, 328.

Púbol, Sant Pere. Citada abans de 1058 (CC 120).

Llicència a Bernat de Corbera, senyor del lloc, per traslladar altars de de l'església vella a la nova que construeix, i per aprofitar les pedres de la mateixa església vella, 1434 (U-134, f 2v). Llic. de demanar caritat per a l'església nova que promou Bernat de Corbera, senyor del lloc, 1438 (Q 3, f 163v). Hom autoritza a transferir tres altars des de la paroquial vella a la nova, i a efectuar-hi el culte, 1435 (U-135, f 121). Llicència de fer cementiri extramurs de la vila, 1595 (U-214, f 146v). Llic. de beneir la capella de les santes Anna i Elisabet, 1633 (R 1633-4, f 75). Llic. de fer retaule de Sant Ramon, 1678 (R 1675-8, f 240). Llic. d'obrir una tribuna, per assistir a missa des del castell, 1714 (R 1711-5, f 175). Llic. de sepultura a Salvador Blanch, 1740 (R 1739-43, f 53v).

Bibl.: Descripció dels elements de l'edifici, J. MARQUÈS CASANOVAS, "Púbol (IV)", dins *Revista de Girona* 64 (1973) 24-28; AME, 305-

306; CR VIII, 89-90. Hom hi afegirà les referències al retaule de Púbol, de J. Sutrà, dins RG 54 (1971) 44-50, i de J. Marquès C., a "Púbol (VI)" dins RG 67 (1974) 17-23, amb un interessant anàlisi iconogràfic. Un altre retaule, d'altar lateral, dedicat a l'Anunciació i perdut el 1936, l'il·lustrà J. Calzada dins RG 82 (1978), 63-69.

Regencós, Sant Vicenç. Parròquia erigida el 1788, si bé tenia llicència de fonts baptismals des de 1606; abans havia estat sufragània de Begur.

Començà a ser visitada pastoralment el 1401 (P-15, f 148v); es digué aleshores que era la capella pròpia d'una confraria i sense beneficis. El 1470 (P 23, f 73) era sufragània de Begur, i s'hi trobaren objectes malmesos per la vellúria i un benefici fundat per un cert Bofill del que no es trobà l'acte de fundació. Llic. de servir un benefici fundat a l'ermita de Sant Vicenç de Regencós, parròquia de Begur, 1402 (U-102, f 23v). Llicència d'edificar la capella del Roser. 1592 (R 1589-96, f 145). Llic. de tenir fonts baptismals, 1601 (U-26, f 114v = R 1601-2, f 92v). Llic. a Antoni Bofill, pagès, d'edificar la capella del Roser. 1630 (R 1630-1, f 96v). El vicari general declara que és sufragània de Begur, 1631 (D-12, f 261). Llic. de posar l'altar del Roser dins la nova capella, i de posar al seu lloc l'altar de Sant Isidre, 1637 (R 1636-7, f 142v). Llic. de fer capella de Sant Sebastià a la part de migdia, 1644 (R 1643-4, f 135). Comissió per bencir l'altar de Sant Vicenç, 1653 (R 1650-3, f 250v). Campanes, 1625 (R 1625-6, f 71); 1670 (R 1670-1, f 53).

Bibl.: AME, 344; "L'església actual fou construïda el 1805". CR VIII, 90.

Romanyà de la Selva, Sant Martí. Citada el 1019 (CC 77).

Llicència de fer altar del Roser al lloc on hi havia el de Sant Sebastià, 1603 (U-217, f 43v = R 1607-8, f 165v). Campana, 1607 (R 1607-8, f 165v).

Bibl.: AME, 379; CR VIII, 310. Els capítols per a la construcció del campanar, de 1517, foren publicats per P. Trijueque dins EBE 12 (1993), 225-226. EP, 111-112.

Rupià, Sant Vicenç. Esmentada el 1067 (Blanco, 9); també el 1149 (PM, núm. 45).

Hom hi cita un altar de Santa Margarida amb beneficiat, 1272 (PA Testaments, 40). Llicència de fer capella i retaule del Roser, 1583 (U-210, f 131v).. reiterada el 1591 (R 1589-96, f 117v). Sebastià Guàrdia dota el benefici del Roser a la capella recentment construïda, 1599 (D-9, f 147v). Llic. de vendre ciris per fer una calaixera a la sagristia, 1612 (R 1612-3, f 64v). Llic. d'erigir altar a Sant Antoni de Pàdua, 1715 (R 1711-5, f 215v). Llicències de sepultura, a Jacint Güell, 1644 (R 1644-5, f 93); a Nicolau Guàrdia, 1664 (R 1663-4, f 121); a Llorenç Valls, 1675 (R 1675-8, f 57v); a Baldiri Carbó, 1675 (ibid., f 78); a Joan Alió, 1675 (ibid., f 213); a Vicenç Massanet, prev, 1686 (R 1685-8, f 102v).

Bibl.: AME, 348; CR VIII, 90. J. M. Madurell, *El presbítero Vicente Massanet, la iglesia de Rupió y la capilla de San Paciano de Barcelona*, dins AIEG 9 (1954), 5-48, informa sobre el retaule major,

treballat per Francesc Santacreu, el retaule del Roser, encomanat a Joan Roig (1699), el portal de Joan Alesma, vitralls, diverses imatges, com una Puríssima i un Nen Jesús, i joies, com un calze de plata, tot finançat amb llegats de Vicenç Massanet (+ 1688). J. M. T. GRAU-R. PUIG, *Les esglésies parroquials de Rupià i de Serra de Daró*, dins EBE 10 (1991) 121-123, assenyalen que la façana, obra de Joan Alesma, picapedrer de Girona, fou contractada el 1688 i finançada amb un llegat de Vicenç Massanet, prevere.

Sala, Santa Maria de la. Citada el 1296 (PM 495).

Temple bastit el 1761-1764.

Bibl.: AME, 189; CR VIII, 88; la primera referència seria de 1279.

Sant Antoni de Calonge. Parròquia erigida el 1928, després d'haver estat des de 1808 vicaria dependent de Calonge. Temple construït el 1917.

Sant Cebrià dels Alls Citada el 1062 (Ordeig I, 201).

Llicència de bastir altar de Santa Maria, dotat amb un llegat de Guillem de Foixà, cavaller, 1332 (U-5, f 13). Conveni entre el sagristà i els obrers, sobre les ofrenes fetes al referit altar, 1335, (G-9, f 144).

Bibl.: AME, 170; CR VIII, 299-300.

Sant Cebrià de Lladó, també coneguda com "Els Metges". Citada el 1062 (Ordeig I, 201).

Bibl.: AME, 170; CR VIII, 300-301.

Sant Climent de Peralta Citada el 844 com a monestir (CC 7).

Sant Climent.

Bibl.: M. Oliva, "Noticias sobre iglesias prerrománicas gerundenses", dins RG 20 (1962) 69-70; AME, 331; CR VIII, 368-370.

Santa Susanna. Durant els s. XIV- XIX consta com a sufragània de Vulpellac.

Un dels domers de Vulpellac hi celebrava cada diumenge (P 15, f 15v). Llic. de demanar almoïna per restaurar l'església, 1589 (R 1589-96, f 27). Llic. de fer porta forana a la part de ponent, 1597 (R 1596-9, f 21). Llic. d'espatllar l'altar i retirar les relíquies que hi pugui haver, 1666 (R 1665-7, f 178v).

Bibl.: AME, 329; CR VIII, 367-368.

Sant Pere, actual parroquial

Hom cita la capella de Santa Maria i Sant Pere de Peralta, 1295 (G-1, f 5v). Comissió per informar sobre el cost de les reparacions de la capella de Sant Pere del castell de

Peralta, 1450 (U-150, f 86). Comissió per beneir el nou cementiri de Sant Pere de Peralta, 1622 (R 1622-3, f 90v). Comissió per beneir la capella del Roser, 1622 (ibid., f 94v), i llicència de sepultura a Pere Serra, pagès, 1622 (ibid., f 95). Comissió per beneir la capella de Sant Pere de la parroquial de Peralta, 1628 (R 1628-9, f 44). Llic. a Josep Serra, pagès, d'erigir retaule dels sants Antoni de Pàdua, Llúcia i Roc, 1667 (R 1665-7, f 208). Campana, 1763 (R 1760-6, f 206).

Bibl.: AME, 332.

Sant Feliu de Boada. Documentada el 994 (CC 67).

Guillem de Pals, cavaller, hi féu edificar un altar de Santa Maria i les Onze Mil verges, 1344 (U-8, f 14).

Bibl.: AME, 265; CR VIII, 244-245.

Sant Julià de Boada. Citada com a parroquial el 994 (CC 67). Esdevingué simple sufragània el 1586.

Bibl.: M. Oliva, "La iglesia prerománica de San Julián de Boada", dins RG 4 (1958), 49-55; AME, 266-267; CR VIII, 240-243.

Sant Feliu de Guíxols Santa Maria, citat com a monestir el 961 (E. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic (segles IX-X)*, núm. 338, p. 283). El canvi de titularitat de l'església es produí el s. XVII.

Llicència de demanar caritat per a la construcció de l'altar major, "sumptuosament començat", 1363 (U-46, f 118). Llic. de construir un altar de Sant Benet a l'església nova, 1370 (U-60, f 102v). Llic. de demanar caritat per a l'ampliació de l'església parroquial, 1381 (Q 1, f 98v). Llic. de traslladar l'altar de Santa Maria, que és aprop de l'altar major, que té per titular Sant Feliu, per posar-lo més aprop encara, 1400 (U-89, f 52v). llicència de posar altar dels sants Sebastià, Escolàstica i Bàrbara al capítol del monestir, recentment edificat, 1441 (U-141, f 176). Llic. de construir capella de Santa Magdalena, amb el llegat de Pere de Bisbal, jurista, 1443 (U-143, f 6). Llic. de demanar caritat per al nou retaule major, necessari en haver-se incendiat l'altre, 1445 (Q 4, f 15v). Llicència de posar altar de Santa Anna a l'església, 1451 (U-151, f 30). Llicència de bastir altar de Santa Maria de la Pietat a la part de ponent del temple, enfront de l'altar de Sant Cugat, 1475 (U-169, f 38). Llicència de posar altar i retaule del Sant Crist, 1506 (U-184, f 42). Llicència de posar un "sepulcre" de la Mare de Déu, 1510 (U-186, f 99). Llicència a Antoni Axada, mercader, d'erigir capella i altar de Sant Francesc, sota l'orgue que ha pagat, davant del portal major, amb dret a sepultura, 1616 (U-223, f 81v i 88v = R 1616, f 127 i 131v). Campana, 1620 (R 1620-1, f 139). Llicència de passar bací de l'altar de Sant Isidre, recentment eigit, 1624 (R 1624-5, f 113).

Bibl.: AME, 359; CR VIII, 265-275; J. M. Marquès, *Dades obres del temple monàstic i parroquial de Sant Feliu de Guíxols (s. XV-XVII)*, dins EBE 5 (1986), 87-112. Ll. Esteva, *El retaule de l'escultor guixolenc Domènec Rovira "el major" (1657-1678)*, dins EBE 11 (1992) 111-220, recull notícies sobre tot el temple. Notes soltes a I. Gil, *Sinopsis cronològica de los sucesos principales de la historia del monasterio de San Feliu de Guíxols*, dins EBE 9 (1990), 161-185, on s'indica que el 1367, durant les obres d'ampliació de l'església, es

tirà a terra l'altar major vell; el 1418 Guillem Pujades, mercader, sufragà la capella de la Santa Creu; el 1545 es posà l'orgue, i el 1577, l'altar major, que fou consagrat el 1580.

Sant Nicolau, capella

Era derruïda pels terratrèmols, i per això el beneficiat tenia autorització d'absentar-se, 1443 (U-143, f 16v). Llic. de demanar caritat per a la seva reconstrucció, 1441 (Q 3, f 162v). Llic. de prendre pedres de les runes per a fortificacions de la vila, 1588 (R 1586-9, f 192v).

Sant Elm, ermita, edificada el 1452.

Llic. de demanar caritat per a la capella de Sant Elm, promoguda per l'ermità Jaume Corbera, 1452 (Q 4, f 111). Llic. a Jaume Corbera de celebrar missa en altar portàtil, fora de la capella, 1454 (U-155, f 94v). Llic. de demanar per al nou altar de Santa Quitèria de la torre de guàrdia, 1474 (Q 5, f 106). L'esment de Santa Quitèria s'ometè el 1486, a instància dels qüestors de Santa Quitèria de l'Adour, dits ací "de Mas d'Aire" (Q 5, f 214v-215); llic de demanar per Sant Elm i el Sant Drap, 1486 (Q 5, f 214v). Llic. de beneir la capella de Sant Elm, recentment reedificada, 1724 (R 1722-8, f 162 i 227v). Durant el segle XVIII hom hi féu jubileus i hi autoritzà la residència d'ermitans sota el nom de capella de la Mare de Déu del Bon Viatge.

L. FONT, *L'ermita de Sant Elm. Notes històriques*, Barcelona, 1929, documenta la fundació i l'ampliació de 1723, quan l'altar major fou dedicat a la Mare de Déu del Bon Viatge.

Sant Joan de l'Hospital. Edificada el 1548. Després d'un intent d'establir-hi religiosos agustins a finals del s. XVI, esdevingué seu d'una comunitat de preveres.

Llicència de bastir capella de Sant Joan, 1548 (U-199, f 151; *ibid.*, f 216v, llicència de pescar en diumenge per sufragar la construcció). Llic. de beneir l'altar de les Ànimes, 1748 (R 1745-50, f 135. Narrar la venda i destrucció).

Bibl.: J. M. MARQUÈS, "Sant Feliu de Guíxols el 1602", dins *Estudi General*, Girona 1981, 131-135.

Sant Amanç, ermita. Citada el 1053 (EP, 53).

Sant Iscle d'Empordà. Citada el 1089, amb el nom de "Sant Iscle de Valoc" (CC 160). Consagrada el 1123 (Ordeig I, 323)

Campana, 1664 (R 1663-4, f 181). Llic. de sepultura a Josep Coloma, pagès, 1767 (R 1767-75, f 23).

Bibl.: AME, 390-391; CR VIII, 313-315.

Santa Coloma de Matella. Citada el 1123 (Ordeig I, 323).

Llicència a Santa Coloma de Matella, de fer capella al costat de la casa de Pere Cebríà, on es diu que antigament hi havia un monestir, 1504 (U-182, "secundum regestrum", s.f.).

Bibl.: AME, 392; CR VIII, 90.

Sant Llorenç de les Arenes Citada el 1225, com a comanda dels hospitalers, i com a parròquia, el 1313 (Delmes, 264).

Llic. de demanar almoïna per la parroquial, 1442 (Q 3, f 177v); per al retaule major, 1450 i 1456 (Q 4, f 96v i 154v). Campanes, 1596 (R 1596-9, f 13); 1636 (R 1635-6, f 126v). Llic. de beneir la imatge de Sant Joan Baptista de la capella de la confraria del mateix nom, 1620, R 1620-1, f 138v). Llic. de vendre ciris per pagar un retaule de la Mare de Déu, 1620 (R 1620-1, f 99). Llic. de sepultura a Josep Piferrer, 1767 (R 1767-75, f 24).

Bibl.: AME, 189; CR VIII, 204-208.

Sant Romà de Sedilà Citada el 1221 (PM, núm. 110).

Hom cita encara la parròquia de Sant Romà i el vilar de Sant Llorenç. 1285 (PA, Testaments, 50). En la visita pastoral de 1363 de Sant Llorenç de les Arenes, hom declarà: "Item dixerunt quod antiquitus ecclesia parochialis erat infra parochiam, sed populatio mutata fuit ubi nunc est, et tunc fecerunt altare Sancti Romani in presenti ecclesia, respectu illius ecclesie parochialis Sancti Romani que erat in loco ubi arene copiositas confluit, et adhuc ipsa ecclesia antiquitus parochialis et altare Sancti Romani propter arenas fuit mutata, et de hoc constat publico instrumento quod debet esse aut in hospitio den Tixedor o den Ros dicte parochie" (P 11, f 28v).

Bibl.: M. Oliva, "Noticias sobre iglesias prerrománicas gerundenses", dins RG 20 (1962) 66-68; AME, 190; CR VIII, 212-214..

Sant Pol de la Bisbal. Documentada el 1277 (PM, 332).

Llic. de demanar caritat per al retaule, 1402 (Q 2, f 60v). Campana, 1663 (R 1663-4, f 103v). El retaule fou pintat el 1407 per Jaume Cabrera (MC, p. 82). Llic. de traslladar l'altar del Roser a una capella recentment construïda, 1770 (R 1767-75, f 180).

Bibl.: AME, 113-114; CR VIII, 179-181.

Sant Nazari de la Ganga, ermita citada el 891 (PM 2).

Hom accepta la presentació per a un benefici de Sant Nazari de la Ganga, per part de pabordes de la Bisbal, Sant Pol i Calonge, 1357 (U-31, f 84). Llicència de demanar caritat per a la capella dels sants Nazari i Llúcia de la Ganga, 1367 (U-56, f 221); per a l'altar de Santa Llúcia de la capella de sant Nazari, 1398 (Q 2, f 37v-38) Durant el s. XV hom troba dotze llicències semblants; des de 1442 hom l'anomenava capella "de Santa Llúcia". Llic. de vendre ciris per reparar l'edifici, 1657 (R 1654-8, f 245); 1667 (R 1665-7, f 217).

Bibl.: CR VIII 87, on es diu que el canvi de dedicació "sembla que es produí al s. XVI". Sant Nazari apareix com a afrontació de la vil·la dita "Palatium Murore" al diploma expedit a favor de Petroni, ed. J. Riera, dins *Estudis Universitaris Catalans* 8 (1914), 249.

Sant Sadurní de l'Heura El topònim de sant, indicatiu d'un lloc de culte, es troba al diploma del rei Odó del 889 o 890, ed. a *Estudi general* 5-6 (1985-6), p 66. Temple parroquial cit. el 978 (EBE 3 (1984), p. 82-83). L'església actual fou construïda entre els anys 1773 i 1777.

Llicència de treure el cor i posar bancs per seure els homes, 1383 (U-72, C. f 24). Llic. d'erigir altar del Roser, 1588 (R 1586-9, f 191). Llic. de vendre ciris per fer una imatge de Sant Sadurní, 1609 (R 1609-10, f 88v). Llic. de treure l'altar de la Mare de Déu,

feta a la banda de sol ixent del temple, 1615 (R 1614-5, f 160). Llic. de fer capella de Sant Isidre, 1629 (R 1629-30, f 80); comissió per beneir-la, 1631 (R 1631-2, f 111). Comissió per beneir la capella del Roser, 1636 (R 1635-6, f 138). Llic. de beneir el nou altar de Sant Domènec, 1652 (R 1650-3, f 202v). Llic. de vendre ciris per fer un pilar de l'església, que havia caigut, i una trona, 1670 (R 1670-1, f 62). Llic. d'aplicar diners de certes administracions a fer un reliquiari de plata, 1682 (R 1681-2, f 116v). Campanes, 1618 (1618-9, f 156); 1643 (R 1642-3, f 134). Llicència de sepultura dins l'església a Francesc Llaurador i altres, 1708 (R 1705-10, f 120); a Domènec Ribas, pagès, 1748 (R 1745-50, f 138v).

Bibl.: AME, 365; CR VIII, 277.

Sant Joan de Salelles, ermita. Citada el 1018 (Pergs. de Sant Daniel, 4).

Els confreres de Sant Joan demanen als clergues de Sant Sadurní la puntual celebració de sufragis pels confreres difunts, 1351 (U-18, f 53v i 100v). Llic. de demanar caritat, 1475 (Q 5, f 119); hom troba sis llicències més fins a 1482. Llicència de posar un altar dedicat a la Mare de Déu de la Consolació i als sants Roc i Llop, 1483 (U-173, f 79). Hom troba llicències per fer-hi d'ermità, durant el s. XVIII.

Bibl.: AME, 366; CR VIII, 277-280. J. CALZADA, *L'església de Sant Joan de Salelles*, Girona, 1987, opuscle distribuït en ocasió de la restauració de l'ermita.

Sant Andreu de Banyeres, ermita.

Prohibició a Ermessenda i Bernat de Pontós, d'encastellar l'edifici, 1300 (U-1, f 56). Llic. de demanar caritat, 1511 (Q 6, f 42v-43).

Santa Cristina d'Aro. Existent abans de 1041 (*Marca Hispànica*, col. 1083).

Llicència a Berenguer Carbonell, domer, de bastir altar de Sant Miquel, a condició de dotar-lo de creu, retaule, calze, missal, ornaments i renda de 10 sous per a ornamentació, 1371 (U-65, f 39v). Llicència als obrers de prendre un censal de 120 lliures, fi de pagar una nova campana, 1594 (U-214, f 30v). Llic. d'enrunar la capella del Roser per engrandir-la, 1618 (R 1618-9, f 98). Llic. de fer capella i altar dels sants Miquel, Sebastà i Isidre al mur nord, prop de l'altar major, on hi havia ja un retaule de Sant Miquel, 1624 (R 1623-4, f 153); comissió per beneir "les capelles de S. Miquel i Isidre", 1627 (R 1627-8, f 61). Llicència de sepultura a Jaume Barraquer, 1634 (R 1634-5, f 67); a Salvi Riembau, pagès, 1673 (R 1672-4, f 154). Campana, 1681 (R 1681-4, f 59).

Bibl.: AME, 372-375; CR VIII, 306-308. L. ESTEVA-J. BAUTISTA, *El retaule renaixentista de Santa Cristina d'Aro*, dins EBE 12 (1993), 151-172. EP, 115-118.

Santa Pellaia Citada el 1064 (VL 12, ap. 68) i el 1102 (EBE 3 (1984), p. 94).

Llic. de fer altar del Roser, 1608 (U-219, f 126). Llic. de fer capella de Santa Anna, 1612 (U-221, f 75v); llicència de celebrar a la mateixa, 1613 (U-221, f 149). Comissió per beneir la capella del Roser, 1666 (R 1665-7, f 191). Campana, 1673 (R 1672-4, f 160v).

Bibl.: AME, 175; CR VIII, 299.

Santa Agata de Montnegre. Documentada el 1019 (CC 79 i el 1044 (EBE 3 (1984) p 83). Citada com a parròquia, el 1102 (ibid., p. 94). Esdevingué sufragània de Santa Pellaia el s. XV.

Llicència de demanar caritat per reconstruir la parroquial, recentment enrunada, que té sols sis veïns, 1407 (Q 2, f 87).

Bibl.: AME, 175; CR VIII, 90.

Serra de Daró, Santa Maria. Documentada el 1123 (CR VIII, 90). Consagrada el 1884.

Llic. d'ampliar l'església i fer-hi capelles de l'Assumpció, els sants Nazari i Cels, i una sagristia, 1670 (R 1670-1, f 99). Llic. d'aplicar un censal a reparacions, 1740 (R 1739-43, f 71).

Bibl.: AME, 389. J. M. T. GRAU-R. PUIG, *Les esglésies parroquials de Rupià i de Serra de Daró (s. XVII)*, dins EBE 10 (1991), 123-127, publiquen dades de la construcció de l'església el 1651, per un pressupost de 900 lliures. Aquest temple fou enrunat el 1881 per bastir-ne un altre, consagrat el 1884.

Solius, Santa Agnès. Citada el 1103 (Monsalvatje, Nomenclator). Seu d'un monestir cistercenc des de 1967.

Llic. de vendre ciris per pintar i daurar el retaule major, 1634 (R 1633-4, f 84v). Semblant, per fer obres imprecisades, 1679 (R 1679-80, f 102v).

Bibl.: AME, 381; CR VIII, 311. EP, 121-127.

Sant Baldiri, ermita.

Llicència a Pere Saber, que es proposa de construir capella de Sant Baldiri, en predi propi, 1474 (U-168, f 23). Llicència a Pere Saber, per poder celebrar missa a la capella que fa construir, 1475 (U-169, f 68). Llicència de demanar caritat per a l'altar de Sant Antoni de Pàdua, 1476 (Q 5, f 126v). Llicència de pescar en diumenge, per reparar la capella, que és gairebé enrunada, 1513 (U-187, f 148v).

La Tallada, Santa Maria. Parròquia erigida el 1372, amb territori segregat de la de Verges. Església cit. el 1151 (AIEG 22 (1974-5, p. 164); fou abans capella del castell.

Llicència de demanar almoines per a la reparació del temple, 1359 (U-34, f 126v). Llicència a Francesc Castelló, beneficiat, de bastir capella i altar dedicat al Salvador, dins de l'església, 1362 (U-42, f 47v). Autorització de tenir cementiri, 1362 (U-44, f 60v i 109v). Llicència d'ampliar l'església, i, mentre durin les obres, de celebrar amb altar portàtil, atès que l'altar major ha estat remogut del seu lloc, 1416 (U-16, f 72v).

Bibl.: AME, 395; CR VIII, 318.

Torrent, Sant Vicenç, citada el 1279.

Després d'haver estat visitada com a parroquial el 1367 (P-12, f 62), consta a les Visites pastorals com a sufragània de Sant Feliu de Boada, de 1401 a 1517. Des de 1520 tornà a ser autònoma. Llic. d'erigir altar del Roser, 1588 (U-212, f 108 = R 1586-9, f

196v). Campanes, 1599 (R 1598-9, f 123v); 1698 (R 1694-9, f 130v). Llic. per canviar de lloc l'altar major i els de la Mare de Déu i Sant Isidre, 1645 (R 1644-5, f 137). Llic. d'ampliar el temple, 1724 (R 1722-8, f 166v). Llic. de beneir una terra per a cementiri, atesa la distància de l'antic, 1740 (R 1739-43, f 107v).

Bibl.: AME, 406, refereix dubtes sobre l'antiga ubicació de l'església, amb una addició, p. 479.

Sant Llop, probable antiga parroquial.

Citat com a "capella de Sant Vicenç", 1322 (G-3, f 138). Llic. a Pere de Pou, prevere de l'ermita de Sant Vicenç del Mont, parròquia de Torrent, per servir un benefici de Sant Julià de Boada, 1401 (U-101, f 30v). Llic. de demanar caritat per l'ermita de Sant Vicenç (tatxat: "i Llop"), 1480 (Q 5, f 165v). Llic. de demanar caritat a l'ermità, 1607 (R 1607-8, f 42). En la llicència d'ermità expedida a Jaume Caner el 1740, hom explica que l'església era dita abans Sant Vicenç del Mont (R 1743-45, f 3v); hom n'expedí diverses durant els s. XVII-XVIII.

Torroella de Montgrí, Sant Genís. Citada el 1209 (CC, 394). Con-sagrada el 1609.

Llicència a Francesc Rufac, d'enterrar-se a la capella que ha fet bastir, 1350 (U-16, f 180v). Francesc Rufac, canonge de Barcelona, funda el benefici de Sant Francesc a la capella d'aquest sant de la parroquial, 1360 (D-5, f 252). En 1364 l'altar de Santa Maria era "antiquitus constructum", i no tenia rendes (U-50, f 55). Llicència a Pere de Llavità, donzell, de sepultura a la capella de Sant Pere construïda i dotada pels seus avantpassats, 1382 (U-64, f 122). Llicència de celebrar missa a la capella que ha sufragat Bartomeu Sirvent, secretari reial, 1395 (U-84, f 50v). Bartomeu Sirvent funda el benefici de Sant Bartomeu a la capella d'aquest sant que ha bastit a la parroquial, 1400 (D-28, f 99). Bartomeu Sirvent, protonotari de la reina, és autoritzat a tenir sepultura a la mateixa capella, 1400 (U-89, f 24). Llicència d'aplicar la meitat de la renda de l'Almoïna durant cinc anys a la construcció del cor, 1510 (U-186, f 74). Llicència de treballar en diumenge per continuar el temple, 1599 (R 1598-9, f 127v i 129v). Llicència de pescar per daurar el retaule de Sant Pere, 1601 (R 1600-1, f 136v), renovada el 1632 (R 1632-3, f 83). Llicència de celebrar missa al nou altar major, 1608 (R 1608-9, f 111). Llic. de pescar per bastir la capella de Sant Pere, 1666 (R 1665-7, f 171). Llic. d'erigir altar de Sant Francesc Xavier, 1707 (R 1705-10, f 101v). Campanes, 1609 (R 1609-10, f 87v); 1615 (R 1615-6, f 175); 1619 (R 1619-20, f 59v); 1664, fonent-ne una de Santa Maria del Mar, (R 1663-4, f 133); 1667 (R 1665-7, f 227v); 1670 (R 1670-1, f 88v). Llic. de tomba a Miquel Alió Martí, mercader, davant la capella del Roser, 1621 (R 1621-2, f 95); a Nicolau Metge, pagès, davant la capella de la Puríssima Sang, 1623 (R 1622-3, f 162); A Agustí Molló, pagès, davant la capella del Carme, 1627 (R 1627-8, f 85); A Jeroni Vesí, notari, davant la capella de Sant Miquel, 1627 (R 1626-7, f 170); a Joan Molló, pagès, davant l'altar del Sant Crist, 1629 (R 1628-9, f 139v); a Pere Vicenç Pagès, mercader, davant la capella del Crist de la Misericòrdia, 1661 (R 1661-2, f 62v); a Josep Planes, 1744 (R 1743-5, f 102).

BIBL.: AME, 415; CR VIII, 91. J. SURROCA, *Bibliografia de Torroella*, Torroella de Montgrí, 1983. J. VERT, *El temple parroquial de Sant Genís*, Torroella 1984. La construcció del temple començà per les capelles més pròximes a la façana de ponent (Sant Francesc, Sant Bartomeu), continuà amb el mur interior de la mateixa façana i

el cor, a principis del s. XVI, i acabà pel presbiteri, com ho recorda una de les claus de volta, que porta la data de 1606. En aquest moment s'enrunà el presbiteri de l'antiga església, per poder completar la construcció; la consagració s'esdevingué en concloure's el presbiteri. La capella fonda data de 1730, i la façana principal es bastí entre 1753 i 1808.

Santa Maria del Mar. Rebé una deixa el 1212 (PA, Testaments, 10).

Llic. de demanar caritat per a la reconstrucció, 1417 (Q 3, f 50v). Llic. de reconciliar la capella. 1633 (R 1633-4, f 74). 1670 (R 1670-1, f 100).

Sant Antoni, construïda després de 1372.

Llicència als pabordes de la confraria de Santa Maria del Mar, de construir capella a invocació de Santa Maria i Sant Antoni al pati d'una casa situada a la plaça de la vila, 1368 (U-57, f 19). Nova llicència, en haver donat seguretat als peticionaris de que la dotaran amb 15 lliures de renda, 1372 (U-64, f 122).

Santa Maria

Llicència a Miquela, esposa d'Andreu Amat, que es proposa de construir una capella de Santa Maria als afores, prop del torrent d'Ullà, 1495 (U-178, f 15). Llic. d'ampliar la capella del Roser. construïda fora de les muralles. 1681 (R 1681-2, f 40).

Santa Caterina, ermita fundada el 1396.

Llicència a Bartomeu Caboters, Pere Tarascó i Berenguer de Güell, ermitans, de bastir capella de Santa Caterina prop de les seve cel.Jes. 1396 (U-85, f 28v). Llicència de demanar caritat, 1413 (Q 3, f 18v); altres llicències durant el s. XV, de les quals la de 1461 fou donada a Pere de Santàngel, donat (Q 5, f 71). Llicència de celebrar amb altar portàtil a fora, atesa l'abundància de peregrins, 1416 (U-116/2, f 73v).

Bibl.: AME, 419. Andreu SABAT, "La ermita de Santa Catalina de Torroella de Montgrí", dins *Revista de Gerona* 17 (1893) 236-244, 262-271, 294-301.

Església dels agustins.

Ordre a tots els clergues de la diòcesi, d'admetre a predicar els eremites de Torroella, 1398 (U-87, f 1).

Hospital.

Llic. de demanar caritat per a la capella dels sants Llorenç i Marta que es proposa d'erigir Berenguer de Güell, ermità, 1424 (Q 3, f 90); llicències de 1461 i 1488 (Q 5, f 76 i 236). Indulgència papal a la visita de la capella de Sant Marc de l'hospital, 1654 (R 1654-8, f 68v).

Capella del Sant Crist, de la casa de la vila.

Llic. de beneir-la, 1634 (R 1634-5, f 90, amb acta de la benedicció).

Ullà, Santa Maria. Citada el 1117 (CC 220) i 1123 (PM, 37). Convertida en canònica i consagrada el 1182 (MH, ap. 478, cols. 1377-

1378), fou abandonada a finals del s. XVIII. L'actual església, del s. XVIII, s'acabà el 1804 (Badia Homs).

Campana, 1602 (R 1602-3, f 102v); 1614 (R 1614-5, f 68); 1627 (R 1627-8, f 69v). Llicència al prior, de vendre ciris per comprar peces de plata que han estat robades, 1603 (ibid., f 135). Llic. a Isidre Martí, pagès, d'ampliar la capella del Sant Crist, amb dret a sepultura, 1665 (R 1665-7, f 117v).

Bibl.: AME, 430; CR VIII, 328-330.

Sant Andreu, antiga parroquial.

Campana, 1613 (R 1612-3, f 124v); 1665 (R 1665-6, f 55).

Bibl.: J. Badia Homs, *Notícia sobre restes*, cit., dins EBE 2 (1983) 62-67, descriu l'estat actual de l'edifici, antiga parroquial, avui utilitzat per finalitats culturals. CR VIII, 330-331.

Ullastret, Sant Pere. Citada el 899 (Abadal, 371-374)

Hom autoritza els obrers a fer un retaule amb el llegat de Fèlix Juglar; a fi d'instal·lar-lo, poden traslladar l'altar de Sant Joan, 1396 (U-85/2, f 14). Llic. de sepultura a Francesc Bou, pagès, 1620 (R 1619-20, f 165v). Campanes, 1673 (R 1672-4, f 196v).

Bibl.: AME, 437; CR VIII, 332-338

Hospital

Llicència a Sebastià Bou, prev., per bastir capella dels sants Maria, Anna i Miquel a l'hospital, 1552 (U-200, f 165).

Sant Andreu de l'Estany, emita, citada el 1296.

Els pabordes de la confraria de Sant Andreu de l'Estany presenten Ramon Martí per al benefici de la confraria, 1296 (G-1, f 28v). Llic. de demanar caritat per a un retaule, 1476 (Q 5, f 123). Campanes, 1596 (R 1596-9, f 15). Hom troba llicències de fer-hi d'ermità durant els segles XVII-XVIII.

Bibl.: CR VIII, 338, on s'indica que no havien aparegut notícies de la capella anteriors al 1571.

Ultramort, Santa Eulàlia. Citada el 1046, en una escriptura (PA, Fonolleres, 12) que refereix la seva dedicació, feta pel bisbe Gualaric (816-817).

Llicència de sepultura a Joan Rich, pagès, 1626 (R 1626-7, f 18v); a Joan Sebastià Vergés i la família Pla, 1642 (R 1642-3, f 85v); a Joan Fcl, pagès, 1666 (R 1665-7, f 200v); a Pere Pedrer, prev., 1668 (R 1668-9, f 54). Llicència als marmessors de Joan Sebastià Vergés, prev., de fer capella dels sants Justuri, Germà, Paulí i Cici, amb el llegat del referit rector, 1645 (R 1645-6, f 87); comissió per beneir la capella, (R 1648-9, f 71v).

Bibl.: AME, 445; CR VIII, 341.

Vall-llobrega, Sant Mateu. Citada el 1273 (RC, f 58v-59v). L'església actual, segons que documentem, es bastí entre 1669 i 1671.

Hom aprova el trasllat d'una llosa del cementiri per posar-la damunt del pedró, 1355 (U-27, f 104). Llic. de sepultura a Antoni Mont, pagès, 1637 (R 1636-7, f 33). Llicència de construir nou temple parroquial, 1669 (R 1667-9, f 144v). Comissió per beneir-lo, 1671 (R 1670-1, f 162v).

Bibl.: AME, 449-450; CR VIII, 342-343. P. Trijueque *Retaules*, cit., p 118-120 i 128-130, documenta la construcció del retaule major el 1570. EP, 114-115.

Verges, Sant Julià. Citada el 1078 (Rius, núm. 14).

Hom enderroca un carner que hi havia a l'interior, 1326 (U-2, f 73). Llicència a Nicolau Marcet, notari del lloc, per bastir capella dels sants Cosme i Damià, obrint el mur de migdia del temple, 1548 (U-199, f 143). Llicència de posar altar del Roser, obrint el mur de migdia, 1599 (U-215, f 175 = R 1599-600, f 85); llicència de celebrar en la capella del mateix altar, 1603 (U-217, f 65 = R 1603-4, f 116v). Campanes, 1614 (R 1614-5, f 112), 1615 (Ibid., f 167); 1617 (R 1617-8, f 65v). Comissió per beneir l'altar del Sant Crist, 1664 (R 1663-4, f 108v). Llicència de sepultura a Joan Ferrer, notari, 1688 (R 1688-94, f 34v); a Miquel Marimon, 1713 (R 1711-5, f 152); a Joan Solers, 1753 (R 1751-60, f 89v); a Josep Pou, 1758 (ibid., f 229v). Llicència de fer una capella del Sant Crist i una sagristia, 1689 (ibid., f 42). Llic. de bastir altar de Sant Josep i traslladar les fonts baptismals, 1722 (R 1722-8, f 58). Testimonial sobre un gran incendi a l'església, 1727 (R 1722-8, f 32v).

Bibl.: AME, 453; CR VIII, 344. Josep Clara publicà el contracte per a la pintura d'un retaule de la Mare de Déu, obra de Pere Mates, dins RG 101 (1982) 324-325.

Sant Pere de la Vall. Citada el 1299 (Delmes, 211).

L'obtentor del benefici rebé dispensa de residència, atès que els confreres no li havien edificat la casa promesa, 1371 (G-53, f 120). Llic. de demanar caritat, 1377 (Q 1, f 84).

Bibl.: AME, 455-456; CR VIII, 344-346.

Vila-romà, Santa Eugènia. Citada el 1191 (RC, f 74).

De vegades ha estat coneguda com "Sant Joan de Palamós", (p. ex., RC f 58v, de 1273) per trobar-se en el veïnat d'aquest nom. Llicència a Andreu Ferrer, sagristà, que ha construït l'altar de Santa Maria, per tenir-hi sepultura, 1362 (U-43, f 167, reiterada el 1365: U-54, f 35v). Atès que s'ha construït un altar de Sant Agustí, es permet celebrar la festa com de precepte, 1393 (U-82, f 48). Llicència de demanar caritat per traslladar l'altar de Sant Joan, 1429 (Q 3, f 126). Llicència d'edificar capella del Roser, 1602 (U-217, f 8 = R 1602-3, f 105). Llic. de fer altar del Sant Crist, 1685 (R 1685-8, f 65). Llic. de sepultura a la família Miró, 1726 (R 1722-8, f 239).

Bibl.: AME, 254, "citada el 1319"; CR VIII, 88. El retaule major fou construït el 1573 i pintat el 1578: TRIJUEQUE, *Retaules*, cit., p. 121-122 i 131-134. P. TRIJUEQUE, *Sant Joan de Palamós, de barri a poble*, Palamós 1992, informa sobre la construcció de l'església actual, edificada de 1765 a 1810, amb un pressupost de 3.750 lliures; la traça la féu el caputxí Joan Ranter.

Sant Romà, després "la Pietat".

Llic. de demanar caritat per Sant Romà, 1393 i 1404 (Q 2, f 16 i 69); hi resideixen anacoretas, 1421 (Q 3, f 75v); altres llicències durant el s. XV; en la de 1472 és anomenada "la Pietat", i en la de 1475, "Sant Romà i la Pietat"; des de 1479 el nom és el de la Mare de Déu de la Pietat o dels Socors. Llicència de sepultura a Francesc Batlló, prev., 1600 (R 1600-1, f 112v). Llicència a un ermità de residir a la capella "de Santa Magdalena", 1731 (R 1728-32), f 192.

Bibl.: CR VIII, 88-89. P. Trijueque, "Notes sobre la capella de la Pietat", dins EBE 7 (1988) 79-86; Id., "Un projecte de convent a la Pietat de Palamós (1516)", dins EBE 14 (1995) 151-155.

Sant Esteve del Mar.

Presentació reial per al benefici d'aquest temple, 1350(U-16, f 53v). Llicència de demanar caritat per a la seva restauració, lliurada a Nicolau Salamó, servidor del temple, 1478 (Q 5, f 181).

Bibl.: AME, 255; CR VIII, 89.

Castell.

Llicència a Ramon d'Arenys, batlle, per posar altar de Sant Antoni a la capella que ha edificat al castell, 1406 (U-106, f 27v).

Santa Maria de Bell.lloc, ermita. Esmentada el 1272 (RC f 58v-59v).

El bisbe Perc de Castellnou li donà un calze, 1277 (VL XIII, ap. 55). Llicència a Josep Canalonga, sacerdot, i Joan B. Brunengo, ermitans, d'edificar una casa al costat de l'ermita, 1669 (R 1668-9, f 162v). Llicència de fer capella de Sant Nicolau dins de l'ermita, 1669 (R 1668-9, f 180). Hom troba sovint llicències per fer d'ermità en aquest santuari.

Bibl.: CR VIII, 89.

Vilopriu, Sant Pere. Citada el 1078 (Rius, núm. 14).

Llicència a Isabel de Nadal per obrir una tribuna des del castell, 1755 (R 1751-60, f 128v).

Bibl.: AME, 461; CR VIII, 347-348. Badia Homs, *Notícia*, cit., dins EBE 2 (1983), 67-69, la documenta el 1279.

Sant Mateu de Valldavià. Cit. el 1278 (Delmes, 117).

Hom troba, durant el s. XIV, negatives dels veïns de Valldavià a contribuir a les despeses de la parròquia de Vilopriu (p. ex., U-12, f 94; U-36, f 65). Llic. de sepultura a Miquel Quintana, 1767 (R 1767-75, f 15).

Bibl.: AME, 464; CR VIII, 348.

Vulpellac, Sant Julià. Citada el 904 (Ordejig Dotalties, 29).

El bisbe Perc de Castellnou autoritza Ramon de Sant Julià, cavaller, a encastellar l'església i el campanar de Vulpellac, 1269 (C. Rúb. Verm., f 209 = PM, núm. 282). Monitòria a Garsenda, esposa de Ramon de Sant Julià, que té encastellada l'església amb llicència del bisbe, perquè no ataqüi Fonteta, 1352 (U-21, f 49v). Monitòria a Guillem de Riera, que ha destruït el campanar per fer-hi una torre, 1357 (U-32, f 188). Als clergues

de Vulpellac; no procedeixin contra Guillem de Riera, senyor del lloc, que encastella l'església, 1359 (U-33, f 30v i 32v). Llicència de construir dues capelles, dedicades respectivament a la Puríssima Sang i al Roser, i una escala per pujar al campanar, 1596 (U-214, f 135v i 156). Llicència de beneir la capella del Roser, 1604 (U-217, f 96v = R 1603-4, f 146v). Llic. de fer sagristia i pintar l'altar del Roser, 1612 (U-221, f 49v = R 1612-3, f 18v). Llic. de posar el retaule major més al fons de l'església, 1615 (R 1614-5, f 166). Campana, 1631 (R 1631-2, f 118). Llicència de sepultura a Antoni Quintana, paraire, davant la capella de Sant Antoni, 1635 (R 1635-6, f 116v). Llic. de vendre ciris per pagar les despeses de la nova sagristia, 1642 (R 1641-2, f 123v). Llic. de vendre l'encenser, creu, bordons i portapau de plata per pagar contribucions reials, 1656 (R 16548, f 180v). Llic. a Joan Sarriera i de Gurb, senyor del castell, per obrir una finestra que dóna a l'església, 1664 (R 1663-4, f 180); llic. d'obrir una tribuna, 1723, (R 1722-8, f 125). Llicència de beneir l'altar de l'Ascensió, construït per la devoció de la Mare de Déu de les dones, 1666 (R 1665-7, f 170 i 173v). Llicència a la devoció de Santa Teodora d'edificar altar, 1708 (R 1705-10, f 117).

Bibl.: AME, 473; CR VIII, 91, "Citada el 1208".

Santa Cecília, ermita.

Capella documentada el 1326, en ocasió d'haver el bisbe admès una ermitana i encarregat a un feligrès la procura (U-2, f 95; G-6, f 31v). Llicència de vendre els béns d'una donada, 1365 (U-50, f 171). Era també seu d'una confraria, 1401 (P 15, f 15v). Llicències per demanar caritat, 1402 (Q 2, f 56v); 1411 (U-111, f 34v, concedida a un ermità), 1435 (Q 3, f 154). La capella obtingué dret de passar bací a la parròquia, 1619 (R 1619-20, f 95).